

Poštna pisarna
v gotovini.
Die Postgebühren
bar bezahlt

IZDAJA ZA NARODNE PIONIRJE

Slovenski dom

PREIS - CENA
L 2.-

Leto X. — Štev. 12

TEDNIK ZA POLITIČNA IN KULTURNA VPRAŠANJA

Sobota, 24. marca 1945

Komunizem ali sovjetski imperializem?

Izvršni odbor komunistične internacionale (Kominterne) je obrazložil svoječasni razpust te ustanove s tem, da so se mednarodni odnosi spremenili in da stara oblika mednarodne delavske organizacije več ne odgovarja novim razmeram. Dimetrov, glavni tajnik te — na videz razpuščene — Kominterne, je pa hkratu izdal skrivno okrožnico, v kateri je med drugim zapisal naslednje:

»Naši tovariši morajo videti v teh sklepih bistveno olajšanje za propagando. Taktika ni isto kot nauk. Smisel Marxovega, Engelsovega, Leninovega in Stalinskega nauka ostane za komuniste isti. V tem nauku se nič ni spremenilo!»

Sklep o razpustu Kominterne so po svetu različno tolmačili. Nekateri so videli v njem znamenje, da stopa Sovjetska zveza v okvir mednarodnega sodelovanja. Drugi so videli v tem samo taktično potezo, s katero hočejo komunisti slepiti svetovno javnost.

Razprave o nasprotujočih si sodbah glede uradnega razpusta Kominterne trajajo še danes. Najnovejši dogodki v Belgiji, Franciji, Grčiji, Bolgariji, Romuniji, Finski in Srbiji dajejo prav onim, ki so že leta 1943, dvomili o odkritosti tega razpusta. Povečana boljševiška delavnost na tem področju jasno kaže, da z uradnim razpustom Kominterne skupno in enotno delovanje komunističnih strank po svetu ni nič oslabilo. Ta razpust je samo olajšal vstop komunističnih partij v razne narodne organizacije, v katerih je komunizem lahko nastopal kot enakopraven družabnik. Z uradnim razpustom Kominterne so posamezne komunistične partije samo okrepile svoj položaj v demokratičnih državah. Hkrati pa nikoli ni bilo moči opaziti, da bi bili v komunističnih vrstah začutili potrebo o izpolnjevanju kakih dolžnosti do narodnih strank.

Moskva je še dalje ostala središče komunističnih partij sveta. Politika teh partij se tudi po razpustu Kominterne ravna samo po koristih Sovjetske zveze. Komunistične partije še vedno zastopajo samo koristi sovjetske politike, le s to razliko, da so po uradnem razpustu Kominterne pristile delovati na »narodni podlagi«.

Zunanji razpust Kominterne pomeni po tematskem le novo taktično razdobje v mednarodni boljševiški politiki. Vodilni komunisti izven Sovjetske zveze razpust Kominterne tudi v resnici tako tolmačijo. Danes nobena dialektika, nobeno zavijanje boljševiške propagande v Evropi ne more tega dejstva spremeniti. Boljševizem ne more danes več nastopati s komunističnim programom. Najnovejši razvoj političnih, gospodarskih in socialnih razmer je komunizem in njegove dosežke ideološke nastope naredil neaktualne. Komunizem se je kot nauk XIX. stoletja izkazal kot nesprejemljiv za razmere v naši dobi.

Resna kriza komunističnega nauka je nastopila že v letu 1914. Tedaj je prišlo do zloma II. internacionale, ki so jo po vojni skušali obnoviti. Toda noben poskus ni več mogel oživiti in preobraziti socialne demokracije, ki je bila v krizi bodisi pri posameznih narodih, bodisi v svojih mednarodnih odnosih.

Niti ustanovitve III. internacionale (Kominterne) ni mogla spremeniti težavnega položaja, v katerega je zabredel mednarodni marksizem. Boljševizem je že v Leninovi dobi doživel toliko kompromisov, da se je vse bolj oddaljeval od stare marksistične ideje. To se je posebno pokazalo v Stalinski dobi, ki pomeni dobo skrajnih in odločnih sprememb, četudi so to Sovjeti uradno zanikali. Prvotno marksistično linijo je temeljito spremenil že Leninov nauk, Stalinov razdobje pa pomeni pravo odstranitev marksističnega nauka.

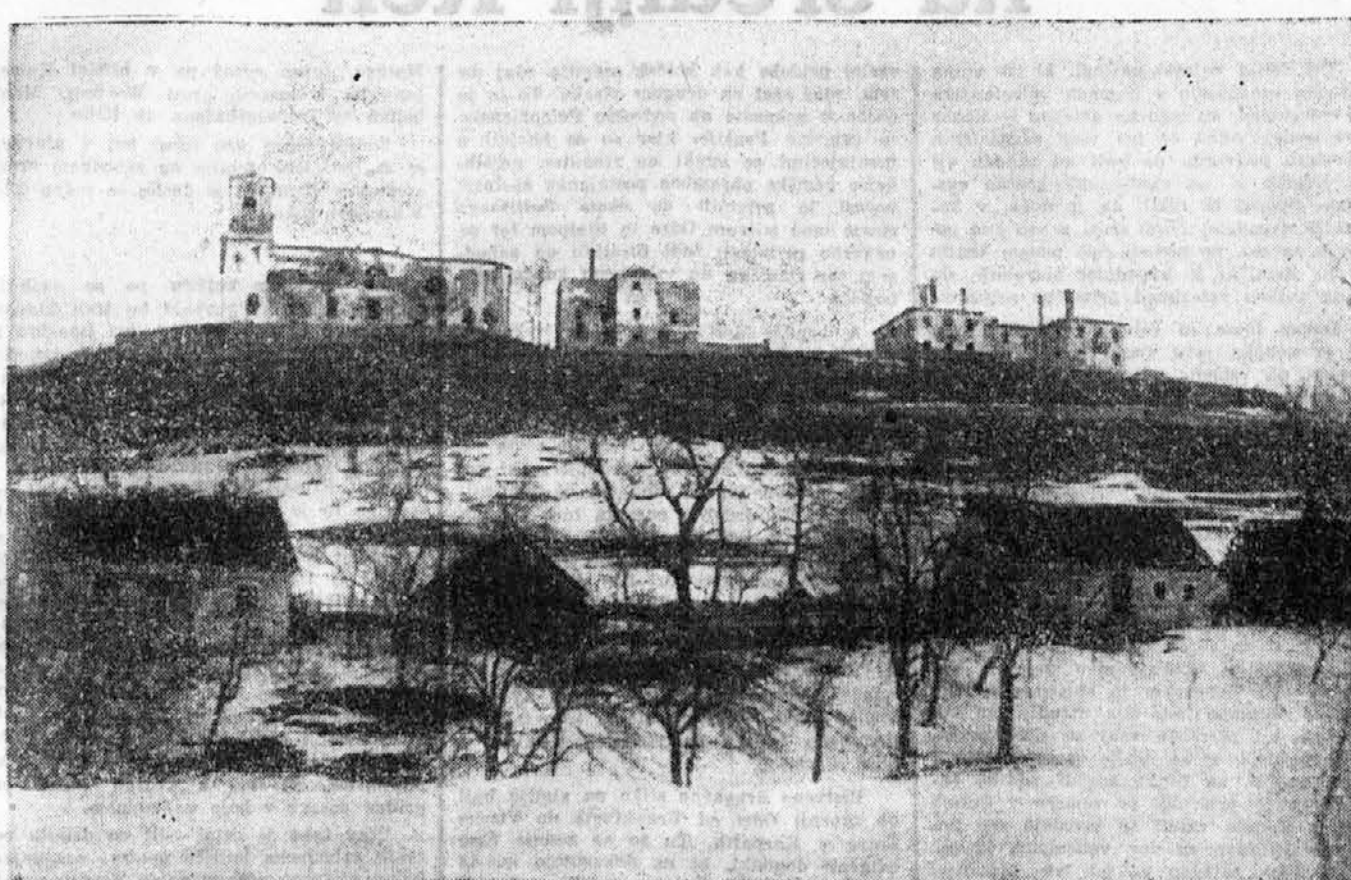
Boljševizem je posledično vodil zgolj politiko sovjetskih koristi. In tako je prišlo do tega, da se je Kominterni podredila političnim potrebam Sovjetske zveze.

Vojna in povojna kriza sta prinesli v Evropo spremembe, ki so uničile dotlejdnega družabno ravnotežje. V socialnem življenju so prišle do izraza povsem nove razmere, ki so zaradi novega razpoloženja množice prinašale nove, povsem drugačne potrebe. Povojna resničnost je doela zanikala marksistične prerokbe o delitvi družbe na dva razreda — na razred vladajočih in na razred vladanih.

Boljševiki so to stanje takoj izkoristili. Posebno so pri tem pazili na razgibanost novih moči. Storili so vse, da bi te nove moči in nove razmere pridobili za svoj politični nazor. Tako je boljševizem našel ugodna tla zlasti med ljudmi, ki so se vdaljali množični miselnosti. Boljševiki niso opustili nobenega sredstva za pridobivanje množice, ki so predstavljale nove moči. In množica je pristopila šla za komunizmom.

Tako je komunizem izumil vzorce za vodstvo sodobnih množičnih gibanj sploh. Pri tem je opustil vse ozire, ker mu je šlo samo za to, da bi nemirne evropske množice čim bolj zajel. Konservativci so pa še vedno vztrajali pri svojih ustaljenih nazorih in niso storili ničesar, da bi se prilagodili stvarnosti novega časa. Ob tej krizi so duhovno evropskega konservativizma vladala nasprotja iz minulega stoletja; nasprotja, ki so nastopila v boju za zunanjo demokracijo in za gospodarski liberalizem.

Ker se konservativci v sedanjih evropskih vprašanjih niso mogli znajti, so nastopile splošne razlike v pogledih in nazorih, in v tem meteu se je rodila tudi sedanja svetovna vojna. Čas je dokazal, da razdobje formalne demokracije in gospo-

Pogled na mučeniški Zuffenberk, potem ko so rdeči tolovaji in angloameriški teroristi izlili svoj uničevalni srd nanj

NEVARNA IN NEVERJETNA „SVETOVNA VARNOST“

PRAVI ZNAČAJ BLIZNIH ZAVEZNIŠKIH POSVETOVANJ V SAN FRANCISCU

V Jalti so se Stalin, Churchill in Roosevelt pogodili, naj bi 25. aprila imele zavezniške države veliko posvetovalje v San Franciscu, kjer bi se bavili z bodočo organizacijo svetovne varnosti. O tej zadevi so se že prej razgovarjali zastopniki Sovjetske, Združenih držav, Velike Britanije ter Kitajske. V Dumbarton Oaksu so namreč skušali sestaviti pravilnik, ki bi zagotovil svetovno varnost za vse večne čase. Tu so se načelno tudi zedinili, naj bi našteje štiri velesila postavile odbor za svetovno varnost, ki naj bi varoval življenje ter svobodo vseh narodov. Šlo je torej za nekaj izvršilni odbor, ki bi takoj nastopil s orožjem proti slehernemu napadalcu.

Delali so se zaščitniki malih in slabotnih, a niso se mogli zediniti v najvažnejšem vprašanju: ali naj bi velesile nastopale tudi proti kateri izmed sebe, če bi napadla katero koli drugo državo. Ker pa bi bili sklepi odbora svetovne varnosti veljavni, če bi bile zanje soglasne vse štiri velesile, se je s tem sprožilo smešno vprašanje, ali naj v takem primeru napadala velesila obdrži glasovalno pravico v odboru štirih ali ne. Značilno je, da so bili Sovjeti takoj za to, naj taka napadalna velesila lepo ohrani svoje pravice v krogu štirih sil, ki morajo skrbeti za »svetovno varnost«; in naj je druge velesile nikar ne obtožujejo.

Da bi se svet preveč ne zgražal, so posvetovalja v Dumbarton Oaksu odložili, javno pa razglasili, da so se v vseh bistvenih vprašanjih strinjali. V Jalti pa so morali Stalin, Churchill in Roosevelt zadevo načeti znova. Kakor moremo sklepali iz pisanja angleških, ameriških ter nevturalnih listov, sta se Roosevelt in Churchill vda-

Stalinovi zahtevi, naj napadajoča velesila ohrani v odboru svetovne varnosti glasovalno pravico, a vendar pod pogojem, da ji to dovoli občni zbor vseh narodov, velikih ter malih.

V tem se kaže vsa pragna zmeda v novem »pravni«, na katerem naj bi stonela bodoča »svetovna varnost«. L. 1939 so boljševiki planili na Finsko in tedaj so iste velesile, ki Sovjetsko danes vabijo, naj z njimi vred varuje mir na svetu, to izključile iz Zveze narodov v Zenevi. Če bi pa zdaj katera izmed štirih velesil napadla katero državo, tedaj bi ostale tri mogle nastopiti proti njej samo s njenim privoljenjem!

Ker pa ne bo nihče glasoval proti samemu sebi, ne bo nikdar prišlo do soglasnega sklepa, tako da je pravilnik o »svetovni varnosti«; vreden kvečjemu pomilovalnega nasmeha.

V San Franciscu pa bodo zdaj znova načeli trnjevo vprašanje. Vse države, članice »Združenih narodov«, naj glasujejo, ali se morajo tudi velesile same pokoriti sklepi odbora »svetovne varnosti«. O stvari naj odloča večina glasov.

Tu pa se je zdaj pokazala nova težava. Znano je, da je v Sovjetski nedavno prišlo do nekkih »ustavnih sprememb«, ki bi imele na glasovanje v San Franciscu močan vpliv. Dočim je namreč Sovjetska poprej povedo nastopala s enim samim glasom, bi po omenjenih spremembah imela kar 16 glasov, ker je razdeljena na 16 »neodvisnih«; sovjetskih republik. Tem glasovom bi se pridružil še glasovi dežel, ki so jih Sovjeti zasedli: Poljske, Finske, Romunije, Bolgarije, Madžarske ter Srbije. Ni nam-

reč misliti, da bi katera od njih upala glasovati proti moskovski želji. Tako bi Sovjetska torej imela najmanj 22 glasov. Velika Britanija pa bi nastopila le s šestimi glasovi svojih dominijonov ter Indije, ki bi se jim najbrž pridružili tudi glasovi zahodnoevropskih držav: Francije, Belgije, Holandije, Luksemburške, nadalje Grčije in norveške begunske vlade. Poleg teh bi prišli še ameriški glasovi. Kljub temu pa ne bi bili mogli odtehtati števila sovjetskih glasov.

Zato se v Washingtonu in Londonu začeli vročito iskati novih glasov. Kakor nalašč jim je prišla Stalinsva zahteva, naj bi pri urejanju povojnih vprašanj imeli besedo samo narodi, ki so se dejansko udeležili vojne na strani »Združenih narodov«. Amerika in Anglija sta takoj začeli pritiskati na Turčijo, Egipt, Sirijo, Saudsko Arabijo, Peru, Urugvaj, Čile, Paragvaj ter Venezuelo, ki so v kratkem druga za drugo napovedale vojno Nemčiji ter Japonski.

Od posvetovalja v San Franciscu pa so na sovjetsko zahtevo izključene Švica, Španija ter Portugalska, češ da so »fašistične«.

Pod takimi pogoji se bo torej začel občni zbor »Združenih narodov«; v San Franciscu. Zahodnim silam se ne obeta nič dobrega. Zato se pa tudi na vse kriplje trudijo, kako bi pridobile še kaj glasov, da bi lahko preglasovale »iskrene«; sovjetske zahteve. Verjetno je, da bodo še koga pripravili do tega, da bo v poslednjem trenutku stopil v vojno. V San Franciscu pa bodo osem »malim«; nasli nekaj peska v oči. Kako pa bi bilo »svetovno varnostjo«, ki bi jo varovala tudi Sovjetska, si ni težko misliti. (Po »Adria Zeitung«.)

darskega liberalizma rodilo nezadovoljivo uspehe glede odpornosti konservativnih sil v predvojni Evropi. Boljševizem se je poskušal celo predstaviti kot varuh zahodnih nazorov o oblikovanju mednarodnega življenja in mednarodnih odnosov.

Ta razvoj je seveda samo del v liniji boljševističnega propagandističnega pridobivanja množice. Boljševizmu se ni zdelo potrebno pridobiti samo vzemirne evropske množice, temveč tudi uničiti duhovno ravnotežje pri evropskem komunizmu. Boljševizem se je pri tem okoristil s nepoznanjem marksizma pri zahodnih narodih. Mnogi evropski izobraženci, ki so se opredelili za boljševizem, so verjeli, da komunizem ohranja evropsko humanistično izročilo. To vero pa so mnogi izgubili kmalu po vstopu v boljševiško vrsto. Boljševiška praksa jih je kaj kmalu razočarala. Na žalost pa se to ni zgodilo pri velikem delu evropskih razumnikov, ki so se izgubili v nihilistični revoluciji.

Boljševizem se je razvil ne evropsko-azijskih tleh, ki so bila vedno tuja evropski miselnosti in svobodi. Boljševizem je plod ruskega političnega in socialnega razvoja ter nazorov, ki so v skladu z izročilom tal, na katerih je zrasel.

Tak boljševizem ne bi pomenil nevarnosti za Evropo XIX. stoletja. A čemu je Evropa nasleda boljševizmu? Zato ker jo je komunizem varal in ji obljubljal prav to, kar je iskala.

Tako so bili ustvarjeni temelji sovjetskega imperializma, ki pomeni imperializem nove vrste. Medtem ko so drugi imperializmi vodili boje za tržišča pod krinko narodnih koristi in bili zaradi tega omejeni le na nekatera področja, je sovjetski imperializem širil. Svoj vpliv širi s po-

sebnimi načini, ki odgovarjajo začasni miselnosti množice.

Navedeni razpust kominterne pomeni torej samo novo dobo v politiki sovjetskega imperializma. Zato ne moremo govoriti o kakih novi dobi komunističnega razvoja, kar tako radi povdarjajo naši sredinci in sovjetojubi, ker je komunizem sam na sebi danes že v razkroju. Na njegovo mesto je stopil sovjetski imperializem.

Najboljši zaveznik boljševizma so konservativne države, ki se še danes niso razvedele — in se tudi nečejo zavesti — ter spoznale, v čem je vprašanje današnjega časa; ki ne vedo, da se boj proti takemu boljševizmu ne more voditi z načini, kakor so nastali v času sporov med kapitalizmom in socializmom, med meščanstvom in proletariatom, med reakcijo in napredkom.

Konservativci bi bili vendar že morali spoznati, da je nemogoče vrnitev v ideološke pozicije iz XIX. stoletja. Svetovni razvoj zahteva, da s takim mišljenjem in takimi načini odločno pretrgamo. Danes niso več velike odgovornosti oni, ki šele ohraniti evropske vrednote. Teh pa ni mogoče ohraniti, če jih narod ne bodo sprejeli kot pogoj za napredek novega življenja. Zato bo treba narode preobraziti in združiti v evropsko skupnost. Izbire ni. Danes moramo iti z ljudstvom, ali pa ga prepustiti revoluciji, ki bo uničila vse, kar je temelj naše omike, našega življenja in našega obstoja.

Dolgo so mnogi mislili, da je evropski komunizem zadeva, ki jo bomo lahko rešili z golimi načrti in obljubami. Stvarnost je tem pokazala, da tako mišljenje ni pravilno, ker se je komunizem rodil v zmede evropskih krivičnih družabnih razmer. Če ho-

čemo, da bo prava naša stvar obstala, potem moramo težiti za tem, da se sedanja nasprotja preoblikujejo v čim večje edinstvo, namreč v edinstvo vseh narodnih sil proti komunizmu. Za to je treba seveda vse drugačnega gledanja, kakor pa je zgolj gledanje na nekaj razumljiva nasprotja med kapitalom in delom. Zgodovina nam je dala že toliko skušenj in preskušelj, da moramo tudi v tem začeti z novimi pozicijami.

Naš čas je čas zbranosti sil, ki ne bodo imele pred seboj samo uničenja boljševizma, temveč videnje tudi potrebo izkoristiti vse skušnje, ki nam jih življenje in boj vsiljuje.

Socialni in politični boj, ki divja danes v Belgiji, Franciji, Bolgariji, Grčiji in Srbiji kaže, da se rešitev za ta vprašanja še ni našel. Drži, da povsod ted stoj zadaj boljševizem, ki izkorišča nesoglasja zapadnih sil glede perečih vprašanj današnjega časa. Zato Kominterni tudi laže izkorišča razplamete strasti.

Zapomniti si moramo še naslednje. Vaj vemo, da bomo boljševizmu na naših tleh strili in pomeli kakor plevel. Pri vsem tem pa se moramo zavedati, da bo narod ostal s nami le, če ga bomo osvojili tudi s močnimi in ustvarjalnimi idejami, boljšimi, močnejšimi in odločnejšimi od komunističnih.

POMAGAJMO DRUG DRUGEMU!
Kmetje, pomagajte drug drugemu, povsod in ob vsaki priliki. Priskočite na pomoč zlasti tistim sosedom, ki nimajo doma moških; pomagajte sosedom stroje in orodje in podpirajte se med seboj v vseh težavah in nepravilnostih. Imejte vedno pred očmi resničnost izreka: Danes meni, jutri tebi!

KDO STOJI ZA KOM?

»Za Petrom (bivšim jugoslovanekim kraljem, op. ur.) stoji leti Poro Živkovič in njegovi sokrivci, ki so prvi udarili pot poznejšim izdajalcem...« (»Novice«, podtalno glasilo OF za Dolenjsko in Notranjsko.)

Za Titom v Beogradu pa stojita danes n. pr. »regenti«; Dušan Sernec, prvi Živkovičev diktatorski ban v Sloveniji ter korupcionist iz čaršijske Jugoslavije, ki je še novembra 1943 prejel ministrske pokojnine od »okupatorja«, in »ministri«; dr. Marušič, drugi Živkovičev diktatorski ban v Ljubljani, sovzorec »fašistične jugoslovanske ustave iz leta 1934«, nasilnik, ki je leta 1933 poslal v internacijo vrsto slovenskih vodilnih politikov, ker so proti diktaturi zagovarjali — demokracijo...

Kdo nam bo vendar že enkrat končno in za vselej voljavno razodel, kaj je bilo in kaj je črno, kaj so čiste roke in kaj je »kompromitiranost«; iz dobe raznih protijudskih režimov?

ENAKOPRAVNOST

Kakor nam že tri leta trobijo iz gozda, je Slovenecem v Titovini zagotovljena popolna enakopravnost na vseh področjih, ker so si pravico do nje priborili s »herojskim bojem slovenskih partizanov«.

Prvi dokaz, kako bo to res, je sestanek zastopnikov »protifašistične mladine«; iz Jugoslavije, Grčije, Bolgarije in Albanije v Skopju pred dvema mesecema. O njem poroča podtalno glasilo KPS, »Ljudska pravica«, z dne 3. februarja.

Ti zastopniki so se zedinili, da bodo začeli izdajati mladinski list za ves Balkan. List bo izhajal v arhivski dobi (dodaj smo mišljali, da je ta jezik samo umetna tvorba čaršijske Jugoslavije, a kaže, da ga bo prevzela tudi Titovina), v grščini, bolgarščini in albanščini. Slovenščine ni pri tej važni stvari nihče niti v mar jemal.

Torej je našemu narodu v balkanski Sovjetski namenjena enaka usoda kakor poprej. Kaj bo k tej enakopravnosti, kjer ima celo arnavščina več pravic kakor slovenščina, dejal veliki kulturnik in borec za čisto slovenščino Josip Vidmar, predsednik Osvobodilne fronte?

ZANIMIV RECEPT

Kako sodijo o vrednosti »nove«; »ljudske«, »možnične«; umetnosti rdeči kulturniki sami, priča recept: »Poeniki pozor«, ki so ga priobčili v prvi številki svojega glasila »Pavilhan«. Pravi takole:

»Prinajšamo preiskušeni recept, po katerem lahko vsakdo brez najmanjšega pesniškega talenta, inspiracije, intuicije, soli in eličnih stvari, ki jih je danes težko dobiti, napravi odlično sodobno pesem, ki bo takoj objavljena:

»Vzemi 3 kg ekrazita, 2 vibraječi zastavi, 1 bomba, 5 litrov krvi in enega fašista ter vse skupaj v jurliu zmešaj in pusti, da pet minut vzhaja. Če se testo ne bi hotelo sprjeti, prideni še nekoliko hura, hej, hej ali ohej, nato pa zvaljaj in razreži pogorje na toliko delov, kolikor pesmi boš hotel imeti, ter peči vsako posebej četrt ur na rdečem plamenu. (Pazi, da se ne prismoči ali eksplozivira!) Serviraj še vroče, ali pa jih pošlji tovarišu P., da jih takoj uglasbi!»

UMESTNO VPRAŠANJE

Zgovorno sliko o tem, kakšno je pravo razpoloženje prebivalstva v »svobodni«; Beli krajini, nam daje zgodnica, o kateri piše tolovajski list »Novica«; z dne 7. februarja t. l. Glasl se takole:

»Zadnjič mi je v razgovoru belokranjski kmet dejal:

»Hudi so časi, toliko žrtvujemo za našo vojsko — kaj pa ona naredi za nas?»

Omenjenemu belokranjskemu kmetu — in to naj velja vsem, ki bi tako godrnjavo spraševali — sem odgovoril:

»Očitno časopise, pa boste videli, kaj vojska stori za vas.«

Izopani in do kože oguljeni belokranjski kmet pa zadrtno ne verjame hvalnicam rdečega podtalnega tiska o junastvih in uspehih tolovajev, sicer ne bi prihajal pred veliko živine s takimi, sicer umestnimi, pa zelo nevarnimi vprašanji, ki prepričljivo govore o »veliki ljubozni«; do »narodno osvobodilne«; vojske ter o »neomajni veri vanjo in v njeno zmago«.

SPRIČEVALO

Tovariš Lado Ambrožič, komandant IX. tolovajskega korpusa, daje o sebi in o svoji »vojski«; naslednje prepričljivo moralno spričevalo:

15. II. 1944.

Draga Nuša!

Z velikim veseljem sem prejel Tvoje pismo iz novomeških krajev. Sedaj sem precej daleč od vas in bi skoraj pozabil na one čase, ko sem še po vaših krajih partizani, toda so vezli, in to pristoje vezli, ki me vežejo na stare kraje, na stare znanee, tovariše in tovarišice. Vidim, da si postala pravi partizan. Samo nečesa se bojim: da boš namreč postala bolj krvoločna, kot smo mi, stari ladjarji in morilci. Sem pa prepričan, da bo Tvoji in vseh naših krvoločnosti kmalu zadoščeno. Težko že čakaš, kaj?

Pozdrave Tvojemu očetu, Tvojim in znancom!

Posebno pozdrave Tebi

Lado, L. r.

Odkritostna beseda, ki jim že laže verjamemo zdaj, ko smo tri leta na lastni koži skušali resnico, da so »osvobodilci«; je rabili in morili!

TEDEN V SVETU

Odposlanci ELASA so se s posebno spomenico obrnili na ameriškega poslanika ter izjavili, »da se bo upor nadaljeval po vsej Grčiji ter da grozi deželi popolna zmeda, če bo vlada še naprej zatirala levčarje. General Plastiras, grški ministar predsednik, je povedal, da je prišlo do hudih epopodov, ko so se odpuščeni Elascovi vračali domov, a da ne bo trpel, da bi kdo motil mir.

Atensko poročilo sodišče je obsodilo na smrt Johna Avgerisa, člana ELASA, ker je za časa nemirov decembra meseca umoril 98 ljudi.

V Iranu se izbruhnil novi nemiri. Posebno vroče je bilo na ozemlju, ki so ga zasedli Sovjeti. Značilno je, da v Moskvi kar naprej govorijo o protisovjetskih demonstracijah, ki bi za Iran utegnile biti nevarne.

Cesarstvo Annam je razglasilo svojo samostojnost. Uradni razglas pravi, da annamitsko cesarstvo ne prizna več francosko-annamitske pogodbe.

Angleški katoliški list »Catholic Herald« ostro napada poslance spodbujajo zbornice zaradi njihovega vedenja pri poljskem vprašanju. L. 1939 so glasovali za vojno zaradi Poljske, podpirali so zakonito poljsko vlado, zdaj pa so vse skupaj prodali sovjetskemu pohlepu. List poudarja, da člani parlamenta predobro vedo, da je lublinski odbor poljski ELAS, prav tako vedo, da pomeni sovjetska zasedba umor, deportacijo in rop.

Nemška mornarica je po vdoru boljševiških čet v vzhodno in vzhodno Prusijo prešla do sedaj vsega 390.000 beguncev, zvečine žensk in otrok.

Vojni poročevalci lista »News Chronicle« poročajo iz Kölna, da so zavezniki oblasti napravile seznam vseh ujetnikov v tem mestu ter ugotovile, da je 75 odstotkov teh zakladov zaradi vojne šlo v izgubo. Znameniti katoliški je mnogo hujše poškodovana, kakor bi človek sodil na prvi pogled.

Po morskoti poti Napoli-Palermo, ki je bila včasih glavna prometna žila proti Siciliji, vozil zdaj ena sama ladja samo dvakrat na mesec.

De Gaulle bi rad dal francosko državljanstvo mnogim tujcem v Franciji, da bi se francoska kri okrepila; etatiisti namreč kažejo, da ima Francija danes komaj nekaj več kakor 38 milijonov in da stalno ter naglo hira.

V Collera Magazinu piše Frank Gervasi, da so mnogi Angličani sojen v skrbah zaradi naraščajočega sovjetskega vpliva na Balkanu, na srednjem Vzhodu ter v balkanskih deželah. Medtem ko vojna proti »fašizmu« se ni dobljena, pravi list, zavezniki tekmujejo za oblast. Zdi se, da ima Sovjetija v tej igri prednost. Danes je najmočnejša industrijska, vojaška in politična sila vzhodne poloble. Strah in nezaupanje do Sovjetije sta tako velika, da se človek vprašuje, ali se bojujemo proti Nemčiji ali proti Sovjetiji.

Odkrili so veliko tihotapstvo, ki so ga opravljale posadke angleških vojaških letal, ki vozijo redno oskrbo iz Anglije v Francijo. Zadnje čase so jemali s seboj v Anglijo velike zaloge parfemov in luksuznega blaga, v Francijo in Belgijo pa so pripeljavali kavo in drugo blago. Celotno dva dirkalna konja so tako spravili v Anglijo.

»Daily Mirror« poroča, da je v zadnjih tednih v Avstraliji nastopila tako huda suša, da je zaradi pomanjkanja vode poginilo okrog dva milijona ovac.

Kakor cesarstvo Annam tako je tudi Kambođa zdaj razglasila svojo samostojnost. Kambođa je del francoske Indokine. Od začetka vojne so Nemci potopili skupno 35 milijonov ton sovražnega brodoma. Od tega so nemške podmornice potopile 20,33 milijona ton.

Fulvio Suvich, znana politična figura zadnjih dvajsetih let v Franciji, je bil v Rimu obsojen na 24 let ječe. Pod fašizmom je živel slavo in koval težke denarje.

Dveva dopisnikoma sovjetske brozvalne agencije TASSA Angličani niso dali dovoljenja, da bi obiskala zahodno bojišče, češ da je na bojišču že preveč novinarjev ter dopisnikov. Tako so se maščevali Sovjetom, ki angleški novinarjem nikdar niso dovolili, da bi obiskali vzhodno bojišče in zlasti nova zasedena ozemlja.

Državni podtajnik v vojnem ministertvu Bonomijeve vlade Palermo je prišel na obisk v Albanijo, da bi »navesel atike z albanskimi demokratičnimi krogi. Ne vemo, kako bo to všeč Titu, ki bi Albanijo rad spravil pod svoj bič, saj je šele nedavno dal ustanoviti list v albanski, ki izhaja v Beogradu.

Titovi listi v Beogradu so napadli Turčijo, češ da ni balkanska država in da se torej ne sme vmešavati v balkanske zadeve. Turški listi pa so zelo ostro odgovorili. »Jeni Sabah« pravi, da je nerazumljivo, kako je mogel Tito kaj takega trdit, ko je vendar Turčija stolaž obvladala Balkan. »Tanin« pa piše: Tito bi rad prikličil Makedonijo. Hoče se vrniti med Turčijo in Grčijo, kar ograža življenjske interese Turčije. Tito je prišel na Balkan s posebnim poslanstvom, da bi namreč razširil neko iz tujih virov potekajočo ideologijo. Vendar ne smemo Titovega sovražnega vedenja zamenjati s pravimi čustvi naših srbskih prijateljev. Tudi ti vidijo v Titu sovražnika.

Po objavi radijske postaje v Bukarešti se je pegasti legar razširil po vsej Romuniji.

Na Poljskem divja danes bezna strahovlada, pa naj bo vzhodno ali zahodno od Curzove črte. Poljske znebone lastnine ne poznajo več. Kar je zdravega in narodno zavrednega, Sovjeti takoj odpeljejo v črnomorske luke na prisilno delo. Iz Ukrajine pa prihajajo poročila o še hujših strahotah.

Znan španski duhovnik Folix Garcia je v listu »ABC« objavil temeljit članek o

Naš tedenski vojni pregled:

Silovit zavezniški pritisk na srednji Ren

Vsi veliki vojaški nastopi, ki jih vojna poročila označujejo s pojmom velenofenziva ali velenapad, so časovno omejeni — kakor smo doslej videli še pri vseh zavezniških tovrstnih podvigih, pa bodi na vzhodu ali na zahodu — na razmeroma kratko razdobje. Skoraj bi rekli, da je doba, v kateri se napadali vojni stroji z vso silo poganja naprej, po navadi celo mnogo krajša, ko pa tista, ki jo napadalec potrebuje, da se za takšen velenapad primerno pripravi.

Dokaz temu ni samo velenofenziva, ki so jo nekako pred tremi meseci sprožili Sovjeti na vzhodu, ofenziva, ki so se nanjo pripravljali pol leta, a ki je v dobrih dveh ali treh tednih na svoji silovitosti skoraj povsem popustila in se sledenjoč omejila le na krajevne nastope in na težavno odščevanje postranskih vojnih področij; to dokazujejo tudi vse večje ofenzive na zahodu in med njimi ne najmanj zadnja, ki so se zavezniki zanj morali mesece in mesece pripravljati, da so se potem s svojimi armadami mogli s enim samim naletom, izvedenim z ogromno številčno premočjo, premakniti za korak dalje, nekako od bivše belgijske in luksemburške meje do Rena. Po tem napornem in sprito zagrizenem nemške obrambe tudi sila utrudljivem koraku je bil potreben vsaj za tiste zaveznike armade, ki so nosile vso težo bojev, znova odidi, ne toliko zaradi oddiha samega kakor zato, da se zamaše v bojnih vrstah nastale vrzeli in izvedejo vse potrebne priprave za nov velenapad, ki to stran Rena zadržno ne bo laže izvedljiv, kakor je bil kateri koli doslej.

Bojna črta, ob kateri so Nemci zbrali jedro svojih obrambnih sil, zdaj v glavnem ne poteka na zahodu ob Reno, na vzhodu pa ob Odri, ob teh dveh res usodnih rekah, saj se bo ob njih v dogledni bodočnosti odločala usoda Evrope in njen neizprosen boj na življenje in smrt, boj kulturne Evrope, ki je za vsako ceno, tudi za ceno še tako velikih žrtv sklenila zadržati uničujoči val divjaškega boljševizma na vzhodu ter njegovih dosedanjih zavrnikov na zahodu. Boji ob teh dveh usodnih rekah pa ne bodo odločilni samo za bodočo usodo Nemčije, ki danes vodi vso to krvavo borbo za ohranitev in bodočo življenje Evrope, marveč bodo odločili nadaljnjo usodo tudi številnih drugih evropskih narodov, ki se zavedajo, da pod boljševizmom zanje ni obstanka in življenja.

Ze precej časa se nemško vrhovno poveljstvo na obeh glavnih bojiščih, na vzhodu in na zahodu, omejuje le na obrambo. Dovolilo je sovražniku zaganjati se v nemško obrambo črto v prepričanju, da tudi s samo obrambo sovražnika lahko utrudijo in ga pripravijo do spoznanja, da brez smisla in pravega haska troši svoje sile, ki jih mora nekoč le zmanjkati, tudi če so še tako ogromne.

Velenapadi, kakršne je izvedel sovražnik, zadnje čase, imajo zanj dobre in tudi slabe strani. Slabe so v tem, da mora žrtvovati zelo mnogo vojaštva in vojnega blaga zlasti na tistih mestih, kjer zadene na hujšo nemško obrambo, oziroma na močnejše nemške utrdbe. To dokazuje najbolj zgovorno zlasti število tankov, ki jih je sovjetska vojska izgubila od začetka zadnje svoje velenofenzive pa do danes. To število namreč ne bo več daleč od 10.000. O zelo hudih izgubah na močviri pa priča dejstvo, da so se kmalu po glavnem sunku boji začeli počasi omejevati le na posamezna manjša področja.

Manjši krajevni sovjetski sunki na odseku pri Küstrinu, ki so vsekakor v zvezi s sovjetskimi pritiski na stettinsko področje, vzbujajo slutnjo, da Sovjeti omogočajo sedanja bojna sredstva še ne dovoljujejo splošnega naskoka na 800 km dolgo, močno utrjeno nemško obrambno črto med Stettinom in Gölitzom.

Na drugi strani pa ima nemška obramba na taktika za napadalec to dobro stran, da Sovjeti lahko poljubno izbirajo smeri svojih napadov, oziroma težišča glavnih bojev ter jih po svoji volji menjavajo, pri čemer

vselej pridobijo kak kosček ozemlja zdaj na tem, zdaj spet na drugem odseku. To se je najbolj pokazalo na področju Pomorjanske in zahodne Prusije, kjer so se Sovjeti z menjačimi se sunki na trenutno najbližje nemške obrambne postojanke sledenjoč počasi le približili do obale Baltičkega morja med izlivom Odre in Stolpom ter se nevarno približali tudi Stettinu na zahodnem ter Danzigu na vzhodnem koncu tega bojišča.

A vendar drži — in to je treba poudariti — da te ozemeljske pridobitve boljševiške vojske še daleč niso prinesle nobene dokončne odločitve, zlasti še, ker so v nemških rokah še vedno vsa važnejša priatlaišča od Stettina do Winzaua na severnem koncu Letonske, pristanišča, ki bodo še posebno sprito dejstva, da pri njihovi obrambi izdatno pomaga tudi nemška mornarica v Baltiku. Sovjete stala nove ogromne žrtve, če se jih bodo hoteli za vsako ceno polastiti. Pri tem utegnejo svoje armade znova temeljito obrusiti in jih bo treba spet »pomladiti« in pri tem napraviti znova precej dragoceno časa, preden bo trenutek za glavni naskok čez Odro ugoden. V tem je tudi vse smisel na prvi pogled tako brezsmiselnega trdnostnega nemškega odpora na Pomorjanskem in v obeh Prusijah.

Bistveno drugačno sliko pa nudijo boji ob zgornji Odri od Frankfurta do Visoke Tatve v Karpatih. Tu so se zadnje čase odigrali dogodki, ki ne dokazujejo le, da se je fronta tod povsem ustala, marveč utegnejo dati vse nemški obrambi v doglednem času novih možnosti, in tako imeti daljnosežne posledice za vse bodoče boje na vzhodnem bojišču. Uspeli nastopi na črti Gölitz-Lauban, uspehi pri Gubenu, nemški vdor v sovjetske postojanke severno od Ratibora ter sledenji razbremenilni nastopi pri Striegau-u so vendarle nekaj več kot samo enodnevni dogodki. A s tem še ni rečeno, da Sovjeti ne bodo v doglednem času prav na tem kraju znova poskušali s novo večjo ofenzivo, zlasti še, ker je zanje vdor v Moravsko nižino gotovo zelo mikaven. Toda tu bodo brez dvoma zadeli na še boljše orožje nego na sprotnika, kakor pa so naleteli ob začetku svoje velike ofenzive ob Vislinem kolenu.

Na splošno pa položaj na obeh bojiščih, vzhodnem in zahodnem, kaže, da za napadalec še vedno ni nastopil ugoden trenutek za novo velenofenzivo, na vzhodu ne za napad na glavno obrambno črto ob Odri in Neisai, na zahodu pa ne za kak obsežnejši snpek na Repov desni breg. Povsod bo treba še prej opraviti s stranskimi bojiščih.

Po zadnjih poročilih je položaj na zahodnem bojišču naslednji: na severnem odseku med Emmerichom in mostiščem, ki so si ga zavezniki naredili pri Remagenu, vse teden ni bilo nobenih hujših epopodov. Na tem odseku je bilo tudi ta teden še vedno vse v znamenju priprave za nove spopade večjega obsega, oskrba s nemške strani za uspešno obrambo. Južno od tod pa vse do severne Alzacije, oziroma do bivše nemško-francoske meje pa zadnje dni poročila govore o vedno hujših bojih, ki imajo s zavezniki strani namen osvojitve še trikot med srednjim Renom južno od Koblenza, Saar in severno Alzacijo. Vprav v tem trikotu so zadnji teden boji najjeloitejši in imajo odidveno namen vezati čim večje nemške sile vsaj toliko časa, dokler ne bodo končane na severnem odseku zahodnega bojišča vse priprave za čim silovitejši naskok čez Ren, zlasti z še nekoliko razširjenega zaveznikega mostišča vzhodno od Remagena, kjer so angloameriške armade s novimi silami doslej prodirle do avtomobilske ceste vzhodno od Honnefa, na severu do bližine Bonna, na jugu pa do Hönnlgena.

Glavno težišče bojev na zahodu pa je trenutno vzhodno od Kreuznacha, kjer zavezniki vojske pritiskajo v smeri proti

Mainzu, južno odtod pa v bližini Kaiserauterna s smerjo proti Wormsu, Mannheimu in Ludwigshafenu ob Renu.

Zadnji teden gro torej boj v glavnem še za tisti kos ozemlja na zahodnem bregu srednjega Rena, ki je doslej še vedno ostal v nemških rokah.

Na vzhodnem bojišču pa se najhujši boji še vedno odigravajo na treh glavnih težiščih: v vzhodni Prusiji, pri Danzigu in na stettinskem področju, Bitka za vzhodno in zahodno Prusijo je zadnje dni še silovitejša, kakor pa je bila prej. Sovjeti tod pritiskajo s številnimi oddelki, a v zvezi temu vse teden niso mogli izsiliti nobenega večjega uspeha. Obramba Königsberga v vzhodni Prusiji je ostala prej ko elek neomajna in je tudi zadnji teden prizadejala boljševikom visoke izgube. Prav tako se Sovjetom še vedno ni posrečilo priti zahodno od Danziga do morja ter tako povsem obkoliti te močne nemške trdnjave na zahodu. Branilci Stettina so sicer nekoliko skrajšali svojo bojno črto, a ob njej so se znova izjavili močni sovjetski naskoki. Prav tako so še vedno trdno v nemških rokah vsa važnejša pristaniška mesta ob pomorski obali Baltičkega morja, k čemer je izdatno pripomogla tudi nemška mornarica, ki tod s svojim topništvom pridno posega v boje na kopnem.

Prav tako je ostal tudi na drugih odsekih vzhodnega bojišča položaj v zadnjem tednu bistveno nespremenjen, čeprav zadnje dni poročajo spet o hujših sovjetskih napadih v gornji Sleziji, zlasti na področju pri Leobschitzu in pri mestu Neisse, kjer bi boljševiki radi izsilili vdor proti jugozahodu skozi gorske tesni v dolino zgornje Morave. A že takoj pri prvih nastopih so jim branilci pokazali, da nameravani vdor na tem mestu ne bo lahek, že zato ne, ker je zanje tako vabljiv.

Kakor velja za zahod, da bo treba prej dobiti v roke vse ozemlje zahodno od Rena, preden se bo lahko začela glavna bitka za Ren, tako velja gotovo še v dosti večji meri tudi za vzhod, da bodo morali boljševiki do konca opraviti z vsemi postranskimi bojiščih, zlasti pa se polastiti obeh Prusij in vse Pomorjanske do Baltika, preden bodo lahko mislili na glavni naskok čez Odro. Sprito nadvse zagrizene nemške obrambe pa do tedaj lahko poteče še precej časa, poleg tega pa utegnejo zaradi sedanjih izredno krvavih bojev na severnem odseku vzhodnega bojišča boljševiške armade tako oslabeti, da bodo za ponovno velenofenzivo čez Odro potrebovale spet nekaj mesecev časa.

Na Madžarskem so boji zadnje čase spet nekoliko ožile, zlasti na vzhodnih pobočjih pogorja Vertes in ob vzhodnem robu Bakonyjskega gozda. Smer sovjetskega napada je spet severovzhod, kjer so Nemci ustavili boljševiške prodiranje zahodno od Tatve ob železniški progi Komorn-Budimpešta. Sovjeti nastopajo tu z 20 strelskimi divizijami, ki jih podpirajo močni oklepniški oddelki.

Na Slovaškem skušajo Sovjeti vdreti globlje v dolino reke Gran severno od Zvolene proti Banskí Bistrici, a tudi to njihovo prodiranje je sila počasnno in v zvezi s hudimi izgubami.

Mostišče ob Dravi pri Siklosu, jugozahodno od Mohácsa, so nemške čete ta teden po načrtu izpraznile, sovjetsko letalstvo pa ga je bombardiralo tudi še potem, ko so bile v njem že bolgarske in boljševiške čete. Pokrajino Moslarino, južno od Belovarja, pa so nemške in hrvaške bojne skupine v osemndnevih bojih očistile tolovajskih tolp ter zasegle precej oskrbovalnih skladišč.

Italijansko bojišče je tudi ta teden ohranilo značaj povsem postranskega bojišča, od koder ne poročajo o nobenih pomembnejših bojih.

Domobranski juriš

Obzorje žari...
Težke granate...
K smrti v svate
korak naš bobni.

Oči nas pekó,
noč je zbesnela
rdeče rakete
drvijo v nebo.

Rafal za rafalom...
Strojica vriska.
Zvižga nad jarki
vodnika piščal

Hurak... Do nebes
sij ekrazita...
Strt je sovražnik
v viharju teles.

Peterka Odon.

TITOVA PRAVICA

»Borba«, glasilo Komunistične partije Jugoslavije, v številki z dne 23. novembra 1944 takole utemeljuje in opravičuje množično klanje nekomunistov v Beogradu:

»Beograd je v sebi in v nas vseh klical po neizprosnosti pravici. In videl je je. Po njegovih ulicah in trgih po parkih in po stolpih njegovih trdnjav so jo izvrševali vojski rdeče armade ter »narodno-osvobodilne« vojske Jugoslavije. Videl je bliske iz »Katjuše« in iz kragujevskih granat. Pred njegovimi nogami so ležala trupla... In večeraj, 27. novembra, je spet videl, kako se deli pravica...«

Rdeča, to je Titova pravica, seveda!

SODIMO JIH PO NJIHOVIH NACELIH

Glede ravnanja z vsemi tistimi, ki še vedno tako ali tako podpirajo Osvobodilno fronto, bi bilo edino umestno, če bi delali z njimi tako, kakor je zapisala »Naša žena«, podtalno glasilo rdečih vlačug, julija 1944, ko pravi:

»Jasno je, da nobena oblast ne more trpeti izdajstev. Jasno je, da vemo res samo z dobroto plačevati nudo. Danes, ko je vsakomur otroku očitno, kje je pravica in kam to gre, nihče več ne more zahtevati potrpljenja in razlaganja. Obloga je bilo dovolj. Istočasno ko je vsakomur dana možnost, da z odločno borbo manjša težo svojih zločinov proti lastnemu narodu, istočasno je prav in pravično, da bo zadela vsakogar najtežja kazen, kdor bo še vztrajal v vrstah nasprotnikov lastnega naroda in jim z borbo ali drugače pomagal.«

POSVETITE VSO SKRB

oljnim rastlinam. Prav posebno skrb namreč v teh časih posvečati oljnim rastlinam, da bomo mogli vsaj deloma preskrbeti naše prebivalstvo z maslobo. Seje sončnice vsaj v predpisani količini in upoštevajte vsa tozadevna navodila, ki bodo objavljena v »Kmet. novicah«. Namesto sončnice lahko sejete buče, repico ali lan.

... NJEMU VSA ODPRTA VRATA ...

Približno 50.000 pisarniških prostora, predebo in čakalnice v našem mestu, ki jih elektriko razsvetljujemo. Skoro povsod opažamo, da gore po pisarnah, ko jih posepravljajo, v vseh sobah luči; predebo so skoraj neprenehoma razsvetljene in tudi v čakalnicah sveti čisto luč le praznini.

POTRATA računa:

»V vsakem izmed 50.000 prostorov sveti po ugotovljenih podatkih dnevno vsaj pol ure brez potrebe najmanj po ena 25 valna žarnica. Tako se v Ljubljani zapravljeno letno četrt milijona kilovatskih ur in jaz zaslužim več kot milijon lir.

Ce ste vi s tem zadovoljni — sem jaz tudi!«

NADOMESTEK ZA MESO

je filol. Izredno važna kmetijska rastlina za sedanje čase je filol, ker nam daje zelo tečno, z beljakovinami bogato hrano, ki nam služi posebno danes kot nadomestek za meso. Posadimo torej filola znatno več kot do sedaj in izrabimo tako vsako možnost, ki nam je dana.

RAVNAJMO PRAVILNO

s hlevskim gnojem. Umetnih gnojil sedaj nima. Zato moramo tem bolj skrbeti, da bomo hlevski gnoj in gnojnice dobro predelali in prav tako dobro uporabili. Do skrajnosti je treba predbiti izgube dušika v gnoju. To dosežemo le, če gnoj na gnojilno dobro stlačimo. Na njivo razvažajmo gnoj na majhne kupce in ga takoj podorjimo.

SEJTE VSAJ TOLIKO ŽITA.

da zadostite lastni potrebi. Vsek kmetovalec, tudi mali, mora posejati toliko žita, da bo mogel kriti lastno potrebo. To hodi letos osnovno na petlo in zahteva za tekoče gospodarsko leto. Če jeseni niste mogli sejati dosti žita, sejte spomladaj toliko več koruze in morda nekaj prosa, zlasti tam, kjer dobro uspeva.

Schriftsteller - urednik: Mirko Javornik - Herausgeber - Izdajatelj: Jože Krošelj - Für die Ljudska tiskarna - za Ljudsko tiskarno: Jože Kramarčič - Uredništvo, uprava in tiskarna: Ljubljana, Kopitarjeva 6, Telefon 23-61 do 23-65 - Rokopisov ne vračamo - Mesečna naročnina 8 Mr

boljševizmu, ki na podlagi starih in novih izkustev prikazuje zahrbtna stremeljenja sovjetskih šap članek zaključuje takole: »Boljševizem je potencialna zloba, sovraštvo in barbarstvo. Z njim ni mogoče niti posredno niti neposredno sodelovanje. Vse drugo bi bila igra z ognjem. Čas je že, da se iz grozotnih izkušenj nekaj naučimo.«

»United Press« poroča iz Ankare, da je na več krajih po bolgarski deželi prišlo do nemirov. Oblast namreč hoče uvajati novo agrarno reformo ter ustanoviti neke »zadržne zajednice«, ki so seveda samo lepše ime za pravne sovjetske kolhoze. Temu pa se kmetje z vso silo upirajo, tako da je moralo orožništvo po ukazih nove »ljudske« vlade nastopiti s strahovanjem.

Ameriški tednik »International Law Review« je objavil pogoje premirja za Italijo: kralj in Badoglio sta priselala na deportacijo dveh milijonov italijanskih delavcev v zaveznike dežele, na odstop otkov Lampeduse in Pantellerije Angliji, otko Elbe in dela območnega področja Franciji, na odstop Istre in Zadra ter na odstop Egejskih otkov Grčiji. Prav tako sta tudi že vnaprej sprejela vse pogoje glede kolonij in trgovine.

Nedavno so angloameriški bombniki zelo hudo bombardirali Padovo. Porušili so tudi znamenito cerkev sv. Zofije, ki so jo zasedali v 8. stol. v romanskobizantinskem slogu.

Slovičnega boljševiškega agitatorja Jurija Dimitrova so dokolili za predsednika osrednjega odbora bolgarske komunistične stranke.

Zdaj so znana imena vseh ministrov nove romunske vlade, ki ji predseduje od Moskve določeni Peter Groza. Med 17 ministrji je 12 čisto krivnih komunistov, med 12 državljani podtajniki pa so najmanj 4 partijci. »Groza« vlada je res »demokracija«, da je kar groza!

Boljševiška radijska postaja »Rdeči prapor« zdaj glasno napada tudi madžarsko izdajalsko vlado, ki jo vodi general Miklós ter ima sedež v Dobrecenu, češ da sedi v njej »kapitalisti«, ki so preveč potrpežljivi s katoliško cerkvijo. Postaja zahteva novo vlado ter odpravo verskega pouka po šolah, kakor se je že zgodilo v Bolgariji in Romuniji.

Bivši romunski ministrski predsednik Radeacu je že zmeraj v angleškem poslanstvu. Upa, da ga tam sovjetska roka ne bo dosegla. Angleški novinarji o romunski kriki niso mogli pošiljati nobenih poročil, ker jim je to preprečila sovj. cenzura, ki ne mara, da bi svet malo pobliže zasledoval »demokratizacijo« dežel pod sovjetskimi valjarji.

Londonska vlada ni priznala zastopnika Bonomijeve vlade Carandinija kot italijanskega poslanika, češ da zdaj ni misliti na redne diplomatske odnose med obema državama, dokler ne bo sklenjena uradna mirovna pogodba med Veliko Britanijo in Italijo.

Router poroča, da zavezniki sile niso moge sprejeti pogojev, ki jih je postavila francoska vlada za udeležbo pri konferenci v San Franciscu 25. aprila. Kakšni so bili ti pogoji, nihče ne ve. Pravi tudi, da so vsem članom zaveznikov narodov poslali vabilo razen Poljski.

Po nekem angleškem poročilu iz Lizbone so na Portugalskem pripravljali vojaško vstajo. V posebnih spomenici so častniki zahtevali višjo plačo ter Salazarjev odstop. Salazar pa jim je zvišal plačo za 15 odst., imenoval nove mlade generale in admirale, stare pa takoj upokojil. S tem je bilo »vstajo« konec.

Angleški kralj je po konferenci na Krimu Rooseveltu povabil na obisk. Tedaj je Roosevelt odklonil. Zdaj je pa odgovoril, da hoče z ženo priti spomladaj v London.

Moskovska »Pravda« piše, da so samo v Bolgariji resno nastopili proti vsem »fašistom«. V Franciji je prišlo le do 1200 obsoj, v Belgiji se sploh nič ne muči, v Romuniji pa so jih obsodili samo 65. Poleg tega list napada londonske odbore, ki naj bi pripravili likvidacije za vse Evropo, češ da zapravljajo preveč časa v uradnih pomenkih.

V angleški zbornici je Eden izjavil, da sta s Churchillom imela priliko seznantiti se s člani lublinskega odbora v Moskvi in da niso nanju napravili nikakega ugodnega vtisa. »Ni dvoma«, je zunanji minister dodal, »da Anglija tega odbora ne bo priznala.« Povedal je še, da so sovjetski zunanji ministri posvetovali s poslaniki glede nove poljske vlade. »Videl bom«, je zaključil Eden, »ali se bo tam ustvarila obsežna reprezentativna vlada. Če ne, bo vse ostalo, kakor je zdaj.«

Slovaški listi poročajo, da je Svica protigrala diplomatske zveze s Slovaško ter navajala diplomatske stike s češko begunsko vlado v Londonu.

Iz bojev in zmag okoli mučeniškega Žužemberka

Velikolaska bojna skupina gre na pohod. Začetek februarja, mraz, sneg. Dolga kolona se pomika skozi opustošene suhokranske vasi proti Žužemberku.

Pod nos prispejejo v Zagradec Oglednica opazi štiri tolovaže, ki se oprezno pomikajo proti vasi. Strojničarji so skočili na položaje. Obkolitvena skupina je že prekorajčila Krko in obkrožila tolovaže. Nekaj strelav in trije oblački, domobranci pa poberejo tri brzo strelke. Uničena je tolovajska obveščevalna postaja TV-15.

Po tem prvem nepehu skupina nadaljuje pot in pride ponovi v Žužemberk, kjer začenja sborbo iz drugega domobranskega bataljona.

Vojaki se ukopavajo in pripravljajo za morebiten napad, kajti tolovaji imajo zasedene višine, vas Vrb, Sela, Lašče, Liplje. Na Svočnico ob tri četrt na tri stražarje iz daljave opazi precej nizko leteči oddelek letal. Mi smo kaj podobnega pričakovali, zato je vsak moč na svojem mestu.

Ko letala odidejo, gre domobranci sani. letni oddelek po vasi in pomaga prizadetim ljudem.

Za letali — tolovaji

Po tem bombnem napadu smo zadržali pričakovali tolov. napada. Z mrtve straže so zvečer okrog 9 sporočili o 9 tolov. kolonah, ki so se bližale Žužemberku v treh smerih. Tolovaji so hoteli izvesti napad na Stranoko vas z vseh strani in po uničenju vasi zavzeti Žužemberk. To je zahtevalo povelje iz štaba XVIII. rdeče divizije.

Ko so domobranci izvedeli o gibanju tolovajskih brigad, so skočili na pripravljene položaje. Čez pol ure je že obispal naše postojanke rdeči topniški ogenj. Nato so pod kritjem težkih streljanih izvedli naskok, ki je bil krvavo obit. Na mestu je obločalo 8 tolovajev iz VIII. brigade. Drugi so se v zmedzi začeli izmikati, toda komisarjeva brzostrleka jih je prisilila, da so poskušali nov napad. Domobranci so jih pustili prav blizu sebe.

Tolovaji so se zbrali v množicah in hoteli izvesti naskok s tremi brigadami. Naš poveljnik je stal pri telefonu in poslušal poročila. Rdeči so se nakopili vsi na enem mestu, zato je bilo dano povelje za topniški ogenj.

Baterija, ki je stala v ozadju bojeve črte, je pričela sipati iz starih topov goreče granate. Tolovajski minometi in topovi so bili prisljeni k molku. Ena izmed gorečih granat je padla naravnost v štab XVIII. rdeče divizije, kjer je ubila štiri člano poveljstvo. Po pripovedovanju civilov so granate potokale okrog 150 tolovajev, med temi tudi namestnika komandanta XVIII. divizije.

Hrib je gorel, granate so žvižgale, domobranci pa so šli v naskok. Tako so bili tolovaji v ognju od vseh strani in so se spustili v divji beg proti Laščam in Sv. Petru.

Po tem napadu je zavladala okrog Žužemberka smirna tišina, katero je trgalo le domobranci vrisi.

Nič nam ne morejo...

Drugi dan smo še vedno utrjevali položaje in so zavarovali tudi za morebitnosti iz zraka. Točno ob tri četrt na tri so zapele z bližnjega hriba tolovajske streljane. hkrati je prišlo tudi 7 letal, ki so naglo zmetala bombe, a so se morala zaradi protiletalskega ognja umakniti.

Tolovaji, misleč, da so domobranci malodušni in na letih, so zato naredili naskok.

Mirno je prišel domobranci strojničar za mitraljez in čakal. Tolovaji so prišli na 30 metrov blizu. Mislili so, da so se domobranci zaradi bombnega napada umaknili. Šli so proti našim bunkerjem v goslem redu. Tu pa jih je sprejela hitra salva iz domobranskih streljanih in pustili so na bojišču 11 mrtvih. Domobranci so dobili v roke lep plen.

Dvakrat so tolovaji pritisnili, obakrat so bili odbiti. Zato smo imeli ponovi in druge dneve pred njihovimi napadi mir.

Na iskanju za tolovaji

Ker nas tolovaji niso več hoteli napadati in letal tudi več ni bilo, nam je postale dolga. Zato smo jo urezali za njimi mi. Neka četa iz naše bojne skupine si je za dala za nalogo, da mora pognati tolovaže v Rog. Dva voda sta zato krenila proti kotu 516, ki jo je imel zasedeno 2. bataljon XVIII. rdeče brigade. En vod pa je čakal znamenja, da pritiše tolovajem v bok.

Ko je prišla kolona pod koto 516, so prišla potrebna povelja in navodila. Koto smo obkolili in na znamenja s pištolko izvedli naskok.

Tolovaji so bili tako presenečeni, da niso vedeli ali naj puste svojo balo in orožje, ter pobegnijo, ali naj ostanejo. Domobranci so jih pobili in jim pobrali oboje. Komandanta bataljona so ujeli živega.

Na tem predelu je obločalo 16 tolovajev. Po razširjenju terena smo jo udarili naprej proti točki 503. Vzporedno pod točko ni bila zasedena, toda videli smo še svede sledov. Toška sama pa je bila zasedena.

Vod, ki je ostal v dolini, je dobil zapoved, naj napade tolovaže z levega boka.

Pogajanja

Ko je poveljnik videl, da z orožjem ne bo prišel naprej, si je pomagal drugače. Zasedl smo vzpetino pod točko 503, tolovaji pa so nas opazovali. Poročnik je stopil naprej in zaklical:

»Halo, kdo tam?«

»Juristi bataljon XVIII. divizije,« se je oglasilo s kribo.

»Ne verjamemo,« smo rekli na naši strani. Nato je zaklical tolovaj in vprašal, kdo je tu. Odgovorili smo, da II. bataljon VIII. brigade — katerega smo pred četrt ure potolkli. Potem je prišlo vprašanje, kdo je komandant tega bataljona. Ker pa smo ujeli komandanta živega in smo poznali razmere v bataljonu, smo tolovajem lahko odgovarjali in jih prepričali, da smo res razbojniki. Njim pa tega nismo hoteli priznati. Zato sta bila oba tabora pri volji, da pošlita parlamentarce za razgovore.

Nastalo je vprašanje, kdo naj gre. Tolovaji so se med seboj prerokali. Njihov komandant da bi se prepričal, če smo mi res tolovaji, je vprašal, ali poznamo komandanta

jurističnega bataljona XVIII. divizije. Naš poveljnik bi bil akoraj prišel v zadregu, iz katerega ga je rešil domobranci Stane, ki je bil nekoč v juristem rdečem bataljonu strojničar in je komandanta poznal.

»Komandant jurističnega bataljona je tovariš Jaka Glavič.«

»Ja, ja,« so se oglašali s hriba in »tovariš« Jaka je zaklical, da morata iti oba komandanta naprej, da ugotovita, ali so res na obeh straneh tolovaji. Poročnik je že zaklical onim tja čez, da mora priti parlamentarce brez orožja.

Za njimi, kar naprej za njimi

Edina želja nas vseh je bila: za njimi! Na točki smo pustili zasedo, ostali pa krenili v Lipje, kjer smo podrl 8 tolovajev, ostali so zbežali v nepredirne kočevske gozdove. Medtem, ko je bil en oddelek v Lipjah, je poiskovala tudi naša zaseda bojno srečo in napadla Staro goro.

Trudni smo ležali, aneg je sulo na gosto meglena koprena je zasirila dolino od Hinj do Lašč.

Domobranci oglednik je sporočil, da se bliža proti nam kolona kakih 150 tolovajev. Ugotovili smo, da hočejo naravnost po poti na Žužemberk. Imeli so zapoved, da ne smejo dati domobrancem niti minute oddiha. Ko se je kolona bližala in smo videli, da leži pot daleč od nas, smo jo mahnil tudi mi proti Žužemberku in tolovajem pripravili ob poti sprejem.

Počasi je lezla rdeča kolona proti naši zasedi. Na čelu je šla debela tolovajska z brzostrleko, takoj za njo pa je koracal tolovaj s strojnico. Hodili so plašno. Namah se pa ustavijo in »skočijo za skale. Gotovo so morali kaj opaziti. Potem so se dvignili in pomikali počasi naprej ter sprasovali, kdo, kako, kaj in od katere brigade smo?

Tolovaji so šli v koloni proti nam. Na trideset korakov jih je sprejelo skupinsko streljanje. Tolovajska je dobila rafal. Stirje so obločali, dva sta bila zajeta.

Toda mi s tem nismo zadovoljni, skočili smo še za njimi in jih gonili kakih 5 km ter so s plenom vrnili v vas, ko je legla noč.

Nato smo imeli nekaj dni mir, kajti tolovaji so spoznali, da je pobuda v naših in ne v njihovih rokah. Spoznali so tudi nase borbenost in aktivnost, ki daleč nadkriljuje njihovo »slavo«!

Jaka odlikuje

Da bi prikriji ta poraz in jim vili novega poguma, je prišel 5. februarja v Lašče sam »general« tovariš Jaka Avšič. Postavil je umazane in krvave tolovaje v vrsto ter jih vzneseno nagovoril. Nato so bili odklopani za »hrabrost«.

Po tem moralnem dvigu je izdelalo tolovajsko vodstvo nov napadalni načrt. Vedeli smo, da se spet nekaj pripravlja.

Druga domobranska skupina je zasedla levi breg Krke do Soteske. Zato smo morali mi varovati edino smer proti Zagradcu, ker smo pričakovali, da bodo tolovaji poskušali priti na našo stran Krke.

Inismo se zmotili. Sostega februarja ponovno je prišla v Smihel »Čankarjeva brigada« in »jurističnega« XV. divizije, da bi postavila most in po načrtu napadla Žužemberk od zadaj. Naša patrola jih je pri delu preganjala, zato so bili tolovaji prisiljeni delati ponovi. A naskakovni vod neke naše čete je vzel ročne granate, preganjal tolovaje in most razbil. Tako je bil »veliki strateški načrt« prekršan in so morali tolovaji napadati zopet samo z desnega brega Krke in samo Stranoko vas.

Po hudem obstreljevanju so zopet poskušali naskok, katerega so svede naše sile odbile. Za slovo pa jim je naše topništvo poslalo goreče pozdrave. »Veliki strateški načrt« je klaverno propadel. Toda kljub temu je radio London, kakor smo brali v »Poročevalcu«, naslednji dan javil, da so v Žužemberku poulični boji, in tolovaji so pisali v svoje čunje, da vžijo domobranci iz Žužemberka kamljone mrtvih in ranjenih. No, ti kamljoni so vozili hrano, blago in strelivo, katero so dobili tolovaji v svoje živice glave naslednji dan.

Najhujši dan za Žužemberk

7. februar je gotovo najhujši dan v zgodovini Žužemberka. Tolovaji so zbrali v

Suhi Krajini vao XVIII. divizije in nekaj drugih brigad. Gnal jih je smrten strah, da ne bi tega življenjskega važnega ozemlja izgubili. Ukopali so se na vseh gričih, hribih, zlasti okrog cerkvice sv. Primoža.

Mirno so domobranci pokadili jutranje cigarete in zavili v koloni proti točki 516, 503 in Stari gori. S teh višin so tolovaje vrgli zlahka. Ostal je edino sv. Primož.

Komandant našega bataljona je vprašal poveljnika prve ogledne čete, če potrebuje za Sv. Primož topništva. Ta je pogledal po bori, videl njihove obraze in rekel: »ne«.

Domobranske čete so se razporedile. Neke čete je imela nalogo, da napade sovražnika v erce. Mirno je šla v koloni naprej ko da bi pred njo ne stal sovrag, temveč bi bila gori že hrabra domobranska patrola.

Poročnik je prvi zagledal tolovaje. Proti njemu je zijala cev rdeče strojnice, tolovaj pa se je mirno razgovarjal z drugim razbojnikom in mu kazal hrbet.

Nešlišno smo se pomaknili nekaj korakov nazaj in oglašila so se povelja:

»Tretji vod desno, prvi vod levo, v strelcih naprej!«

Tolovaji so nas zažutili in začeli besen ogenj. Sklonili smo se in počakali, da so postrelili vse, kar so imeli. Nato se je začel živig piščalke in po teh znamenjih smo pomikali naprej.

Ko smo prišli v domob. bomb, smo izvedli dozdaj svoj največji naskok. Tolovaje smo sekali levo, desno, spredaj in nazaj. Razbili smo jim sredo in udarili za njimi.

Komandant 2. bataljona X. brigade je dal povelje za umik, toda to povelje tolovajev ni doseglo, ker je tolovajskega komandanta dohitela krogla iz domobranske brzostrleke. Drugi domobranci se skočili naprej, mu vzel brzostrleko in s tolovajevim orožjem streljal na bežeče tolovaje.

Porinili smo naprej.

V hrbet

Po trideseturnem boju je bil Sv. Primož zavzet. Rezerva je zasedla položaje. Med tem pa pride kurir in pove, da so ostali to-

lovaji pod nami še vedno v bunkerjih. Razumeli so, da tolovaji torej še niso vedeli, da smo mi že na hribu. Nekaj mož je samo vabi skočilo nazaj in streljalo na tolovaje v bunkerjih.

Ko so videli, da smo pili od zadaj, so se, kolikor jih je »ost« spustili v divji beg proti Laščam. Tu pa jih je prestregla neka druga domobranska četa, ki je izvedla obkolitev in jih potolkla. Pri tem je uničila 1. bataljon IX. brigade, ter četo nekega drugega bataljona.

Komandant 1. bataljona IX. brigade se je nato prostovoljno prijavil domobrancem in malomarno rekel: »Ker ste mi potolkli bataljon, sem prišel še jaz k vam.«

Danes je domobranci in ima na tolovaje velik »šarf«.

Po zmagi

Po končanem boju je prišlo znamenje z raketo. Domobranci so se uredili. Sedaj se je ponudil izreden prizor. Po potu je pri mahal domobranci Jože in princel na hrbtu 3 angleške zbrojevke, 2 brzostrleki in priglavl 7 tolovajev! Pobiti tolovaji so ležali kar v koloni, kakor so bežali. Poročevalci so prešteli mrtve tolovaje. Našlih jih je bilo 105 mrtvih, 39 pa je bilo ujetih. Med njimi je padel komandant 2. bataljona X. brigade rdeči kapetan Kukman Franc, doma neke od Smarjete, dalje komandant drugega bataljona, dva četna politkomisarja in štiri komandirji čet. Ujeti pa so bili tolovajski nadporočniki: Bobnar iz Zaloge pri Ljubljani, politkomisar istega bataljona in operativni oficir X. brigade. Po odločenju okoliice smo prešteli plen. 63 pušk, 12 strojnic, 9 brzostrlek, precej samokresov in dosti streliva.

Imeli smo 8 mrtve in 8 ranjenih.

Bombniki odelj niso prihajali, tolovaji so pobegnili v Belo Krajino in govorili, da je zanje Suha Krajina izgubljena in s tem njihova pljuča; mlini, žage, usnarjne. Vsa XVIII. divizija je šla v Belo Krajino na oddih, na položaju pa jo je zamenjala XV. divizija, ki je v zadnjem času doživela tako hude poraze, da mora oditi tudi sama na oddih.

Domobranci pa so prisegli, da tolovajev ne bodo več puščali na oddih, temveč da jih bodo sami polagali k poštku, kakor to zahteva pravica zaradi razdejanega Žužemberka in zaradi vee krvave domovine.

NE CESAR NE KRALJ

BRUNO BREHM

22

V Slinersdorfu sta morala pokazati pot na dovoljenja. Obmejni stražniki so grofa že prej poznali in mu niso delali težav, niso pa vedeli, kaj naj naredi s cesarjevim potnim listom. Toda grof, star orožnik, je dejal, da lahko vpišejo v zapisnik kar koli. Rekel je, da je to španski potni list, gospod, ki z njim potuje, pa da je od Rdečega križa.

Pot je bila zdaj odprta. V Oberwarthu ju je pozdravljalo veličastno velikončno svetenje. Po vaški česti je prihajala nasproti velikončna procesija. Stopila sta z voza, in ker je bila vaška česta preozka, da bi procesija lahko šla mimo, so jo voz moral umakniti na dvorišče neke gostilne.

Cesar in grof sta pokleknila na prašno cesto. Duhovnik je poveljnik monarhu in blagoslovil tuja.

Ko je cesar spet dvignil glavo, je videl, kako na obeh straneh neba stopajo orožniki s perjem in klobuki, tik za duhovnikom pa so šli trije častniki v starih uniformah. Stara vojska! Stara vojska! Je pomislil cesar in stisnil grofa za roko. Torbice za naboj, visoke čake, rujava topničarska vojaška suknja in z vrvečami obšita huzarska kazaški! Se je mar res v tej zvezi njegova vojska še ohranila? Je tu znova vzcvetela, kakor vzcvetela na dan sv. Barbare narezane češnjeve velice o božiču, ko je vse drugo pod snegom? Ko da nikoli ni bile vojne, ki je uničila to njegovo vojsko, to govorico uniform in to zadnjo domovino vseh Avstrijcev, tako je šla mimo vsa pokopana preteklost ob srebrnočistih glasovih zvoncev, ob pokanju možnarjev in veličastnem pokrkavanju zvonov!

»Tamaš, prav si imel,« je dejal cesar, ko je s prašnimi koloni spet vstal, »sitaro Avstrijo lahko najdeš samo še na Ogrskem!«

Ko da so prav na dan Vstajenja pokopali njegovo mladost, ki jo je bil preživel tu na madžarski meji! Na Dunaju je bil še, obdan s cesarsko stražo, dvakrat za procesijo na dan Sv. Rokejca Tolosa po ulicah, ki so bile vse posute s cvetjem. Tu pri tej procesiji pa je klečal, skrit za svoja zaščitna očala, na robu prašne ceste!

V Petersdorfu jima je trgovec Samuel Schej dal voz, s katerim sta se potem odpeljala dalje v Stelnamanger. Grof je cesarju med potjo izrazil bojazn, da se uturene prekmurci zvedeti za njegov beg in da bi zdaj morda pregledali opozorili Prago, Bukarešto in Belgrad na to. Cesar ni vzel tega preveč resno. Nekoč bodo tako in tako zvedeli, je dejal, nasledstvene države bodo sicer zagnale hrup, toda poskrbijo, da bodo zavezniki vse to prešli.

Vozila sta se in vozila, posvetile so se tu pa tam luči po vaseh, za njunim vozom pa so lajali psi.

Cesar se je zamislil: Kaj bodo storili budimpeštanski delavci? Ti dobro vedo, da bi jih Horthy se naprej rad tiskal k tlom in da so nasproti njemu in njegovim četam brez moči. Njim je zdaj ostalo samo eno upanje: če zakonito postavljeni, kronani kralj.

Od utrujenosti je cesarju glava zdrknula na prsi. Zaspal je in se prebudil šele, ko sta konja topotala po stelnamangerškem tlaku.

Pred škofjakim dvorcem se je voz ustavil. Škof Mikeš je tam v krogu svoje duhov. štine obhajal velikončno slavo in se je sila začudil, ko je v enem teh dveh gostov prepoznal cesarja Karla. Objel ga je in mu zagotavljal, da je pri njem tisočkrat dobrodošel in da mu je na razpolago ves škofjak dvorec. A že je obsel z najrazvostnej-

šimi vprašanji: ali v Budimpešti o tem kaj vedo; kako je prišel sem; ali naj sporoči to prosvetnemu ministru prelatu Vassu, ki je bil tedaj tudi tam, in podobno.

Kralj je hotel govoriti s polkovnikom Leharjem in škof je takoj poslal pona. Vassa je imenoval tudi za svojega prosvetnega ministra. Leharja pa, ki je kmalu nato prišel, je ves ginjen objel in se mu zahvalil, da je kot poveljnik Stelnamangra tako vestno poskrbel za njegovo varnost. Potem se je cesar spet obrnil k Vassu s prošnjo, naj okliče, ki mu ga izroča, pregleda in telefonično sporoči Horthyju; drugi dan da ga bodo dali v objavo, nato pa da bodo takoj zaprilegli četa.

Vasa je okliče pregledal, nekaj popjavil, nato pa ga prebral. V njem je bilo zapisa no tudi tole: »Srce me je gnalo, da sem se vrnil v ljubljeno domovino in sem z današnjim dnem prevzel posel.«

Leharju se je zdel ta okliče dober, ker je bil kratek, zakaj Budimpešti je bilo po njegovem mnenju treba presenetiti.

Ko sta bila cesar in polkovnik Lehar sama, mu je slednji odvetovalo potovanje v Budimpešto, češ da se mora Horthy javiti pri njem, ne pa na pri Horthyju.

Kralj je bil videti neodločen. Nekaj časa je premišljeval, nato pa velel Leharju, naj mu preskrbi uniformo, ker da v Budimpešti vendar ne more kot civilist zapriseči vojaštva.

Slednjič je prišel tudi ministralni predsednik Teleky. Povedal je cesarju med drugim, da bi bil zelo rad vesel cesarjevega prihoda na Madžarsko, a ne more biti, ker v zvezi s tem vidi preveč težav. Svetoval mu je odkrito, naj se nemudoma spet vrne v Švice, če pa tega ne misli, naj se takoli sam odpelje v Budimpešto na razgovor s Horthyjem.

»V Budimpešto tudi nameravam,« je kratko odvrnil kralj. »Vidva z Vassom se odpelja naprej in pripravita primerno razpoloženje. Skušajte govoriti s samim Horthyjem, preden za to svedo Gumbš in njegovi ljudje.«

Pri tem je ostalo. Teleky in Vasa sta se takoli odpeljala ter zela kralju srečno pot in nasvidenje v Budimpešti!

Drugo jutro se je odpeljal dalje tudi kralj. Škof Mikeš ga je skrbno zavl v avto kočuh, češ na vozu bo rešlo. S kraljem sta se odpeljala tudi grof Sigray in polkovnik Jármy, za vozniaka je bil nadporočnik Almasy. Jutro je bilo mrzlo, čiste slabe. Vozili so naglo. Cesar je sedel, da mu ne bi v obraz preveč pihalo, zraven vozniaka za šipo. Kmalu je začel kinkati in poteze na njegovem nežnem obrazu so se sprostile. Sedel je v vozu ko mali otrok. V sanjah pa je siljal pritiskavanje velikončnih zvonov.

Peljali so se skozi Stuhlweisburg od tod pa naprej proti severovzhodu. Dežela je dihala iz polnih prsi. Opoldanski mir je že ležal nad pokrajino, ko so se pokazali prvi tovarniški dimniki. Tu pa tam so se zale sketali donavski rokavi. Pripeljali so se slednjič do najjužnejšega lmed mostov čez Donavo, do Mostu Franca Jožefa. Pred njimi je čepela na griču ko kakšna nizka kocka budimska trdnjava, na drugi strani pa se je v obliki pahlaže razprostiralo novo mesto Pešta, vasa v atjaju, s veliki hoteli in ogromno stavbo poslanske zbornice.

Voz se je ustavil pred enonadstropno zgradbo ministrskega predsedstva. Grof Sigray je vprašal vratarja, ali je ministralni predsednik Teleky že prišel. Vrata, je odgovoril, da doseže še ni bilo ne grofa Telekyja ne eksekucije Vassa in da tudi ni nihče ničesar sporočil, da prideta.

Kralj je prošil grofa Magashasyja, naj ga popelje k državnemu upravitelju Horthyju. Grof ga je odpeljal v neko nezakurjeno sobo in ga prošil, naj tam počaka, a kralj se je uprl, češ da boče na vsak način tja k Horthyju.

Prišla sta v pribočnikovo sobo. Kralj je še vedno upal, da mu bo državni upravitelj sam prišel naproti in ga pospremil v sobo, a ni ga bilo. Zaman je čakal, kdaj se bodo odprla vrata — moral jih je odpreti sam. Hitro je stopil k Horthyju in ga objel, ko da od samega veselja, da ga spet vidi, ne more drugače. Državni upravitelj je takoli po pozdravu pograjal kralja, zakaj je vendar storil ta nepremišljen korak, da se je vrnil, ter ga za božjo voljo prošil, naj se nemudoma vrne v Švice.

»Nemogoče, Horthy! Švice mi ne bo več dovolila, da odpotujem tja.«

Admiral je dejal, da prevzame poročstvo, da nihče na Madžarskem ne bo zvedel za kraljevo potovanje, a kralj mu je segel v besedo: »O tem pozneje. Zdal bi se vam rad osebno zahvalil za vse, kar ste dobrega storili za Ogrsko. Rešili ste jo boljševkov, do segli ste, da Rumunija ni zasedla toliko ozemlja, vi ste bili tisti, ki ste spet vpo stavili mir in red. Horthy, poželjujem vam za to zvesto službovanje vojskotski naslov.«

»Vsega tega nisem storil zato, da bi dosegel vojskotski naslov, marveč ker mi je velevala dolžnost. Ista dolžnost mi danes ukazuje, da posvarim — da prosim Vaše Velikanstvo, da se vrnete v Švice in tam počakate na ugodnejši trenutek.«

Kralj je nato skušal maršala omečhati, da bi mu izročil oblast, še s kopico mastnih naslovov in odlikovanj: Ponudil mu je mesto vrhovnega vojaškega poveljnika, potem poveljnika svoje mornarice, če bi jo Avstrija še kdaj imela, ter nato še najvišje odlikovanje — zlato runo. A admiral Horthy je vse častni povrti odklonil.

Kralj je stopil korak nazaj: »Horthy, admiral Horthy, ukazujem vam v imenu prisego, ki ste mi jo dali, da se mi podredite.«

Admiral je osupnil in pogledal v tla: »Velikanstvo, vojska kralju ni zvesta.«

»Povedali so mi, da je vojska poslušna vam.«

»Da, vojaki so mi poslušni in jaz jim ne morem zapovedati, naj poslušajo Vaše Velikanstvo.«

»Horthy, vi zahtevate od vojakov, da drž prisego, ki jo ste dali vam, a vi je še sami ne držite. Meni so vojaki in častniki vendar naprej prisegli in prisega meni volja več ko prisega vam.«

Povsod po deželi govore, da kralju, ki je narod, ko je bil v atiski, zapustil in zbežal, ne morejo zaupati!

Kralj se je razburil: »Horthy, to si upate reči!«

»Ne govorim tega jaz, tako govori ljudstvo!«

»Znova si bom pridobil ljubezen vseh Madžarov,« je nadaljeval kralj. »Izročite mi oblast! Je ne izročite! Vstajte pri svojem! Jaz tudi!«

Kratek molk.

»Pa kaj boste zdaj storili? Me boste zaprili?«

»Ne, ne bom vas dal zapreti.«

»Če tega nečete, potem morate storiti drugo: izročite mi oblast!«

Še enkrat je Horthy našel vse težave, zunanjo in notranjo, a ko je opazil, da pretrujen kralj ne posluša več, je umolknil. Čakal je, kdaj bo kralj vstal in se poslovil.

Potem se je kralj čez nekaj časa spet vznemiril, šel nekajkrat po sobi gor in dol ter slednjič dejal: »Ali res mislite, da sem se pripeljal sem kar tako za kratek čas? Ali mislite, da se za ta korak nisem temeljito pripravil? Imam močne prijatelje za seboj. Sporočili so mi, naj se ne brigam za krike malih držav. Daj, da se mi obljube, ki jih vežajo.«

»Ali smem vprašati, kdo vam je dal te obljube?«

Tebi, slovenska mati

Za materinski dan 25. marca

Ko izgovorim besedo mati, zaječem s tem izrazom pojem trpljenja in ljubezni. In tako naj bo tudi današnja beseda tebi, draga slovenska mati, beseda o trpljenju in ljubezni.

Naša zemlja trpi... in kadar slovenska zemlja teči in trpi, trpi slovenska mati, ki ji je večni Stvarnik dal srce, ugašeno v nehen utrip: Bog in rod!

In priznati moramo vsi, ki vsaj malo poznamo našo slovensko mater, da to srce ni bilo še nikoli primorano užiti toliko grenkobe, kakor ta čas, ko se nad nami boči krvavordeti svod.

Prvo misel posvečam tebi, mati, ki si rodila in vzgojila tistega sina, ki je ob usodni uri prvi stopil na branik naših svetin. Veliko je mater, ki danes objokujejo svoje sinove. In vam, materam teh vrlih in neustrašnih prvih borcev, pionirjev naših prvih smelih bojnih nastopov, materam teh sinov večna slava in zahvala! Morda ne veste za grobove svojih ljubljenskih sinov. Toda vedite, da je njihova smrt narodu najdražja, zato vam vsem tisočkrat hvala, da ste rodile in vzgojile narodu take sinove!

Mati Mauserjeva iz St. Ruperta — srce me zaboli, ko izgovorim tvoje ime. V knjigi Makabejcev je zapisano: »Prigodilo se je, da so zgrabili sedem sinov z materjo vred... Ko so jih morili, je mati gledala njih gorje. In nazadnje so za sinovi umorili tudi mater. In ti, mati Mauserjeva, nisi podobno usodo doživela tudi ti s svojimi sedemrini otroki in nazadnje še z možem...?«

Pred dvema letoma sem bil priča grozotnemu prizoru, ki mi ne bo nikdar prišel iz spomina. Videl sem umor, kakršnega si poprej nisem mogel misliti. Videl sem družino: očeta s prebito lobanjo, hčerko, 3 in pol leta staro, v prsa prestreljeno, na mrtvih ilovatih tleh v mlaki krvi iz letnega sina, poleg teh treh pa, tam na neki postelji njo — mater, mrtvo mater. Kakor da se je potopila od trde in mučne življenjske poti v globok sen. In res ni bilo na njenem voščnem obrazu opaziti bolestin, oči, oči je imela priprte, ustne za spoznanje odprte, kakor človek, ki počiva. In prav ta njen obraz me je dirnil, sicer mi je govoril: dopolnjeno je — ali ko sem arl še dalje nepremično vanj, si ali dojemal: »Če si bil, oče, izdajalec, ne vem; če si bil, sin, izdajalec, ne vem; če si bilo, dekletce, izdajalec, ne vem; za tebe, mati, glavo stavim, da se nisi o-maževala s takim početjem...« Toda dejali so, da je družina kot taka izdajalska, ne posamezni njeni člani, na posamezne se ni moči ozirati...

Kaj bom ali o tem rekli, žive matere slovenske? Mrtvim kličemo: počivajte v miru, matere Mauserjeva, Bastičeva, Kozinova!

Počivajte v miru vi, matere, ki ste dale življenje prav tedaj, ko bi morale dopolniti poslanstvo svojega materinstva. Tudi vas je velika, in ko se mi ustavlja misel ob vas in ob vaših otrocih, ki vam jih ni bilo dano roditi, ker so vam kreniki prestregli nit življenja, mi onemi beseda, ker ti zločini nimajo primere v zgodovini kulture in človečanstva.

Druga misel velja tebi, mati, ki si v grozotnih dneh sama občutila pregrenko bol in se tudi sama skrušila, ko je bila mera telesnega in dušnega trpljenja prepolna. Tvojih vrstnic je mnogo. Mnogo, ki ste dale svoje življenje domu, rodu in Bogu na oltar. Družina vam je bila vsekdar prva in najdražja skrb, njej ste posvečale svoje misli in želje, njej ste dale svoje sile in moči, svoje srce in dušo. Toda da bi bilo kdaj to vaše delo kronano z mučeništvom, tega si nismo mislili. Podli kreniki niso morili samo vaših plemenitih sinov, marveč so udarili tudi po vaših izgarjenih in izmučenih telesih. Toda vedite, matere, ki ste padle družno s svojimi vrstnicami ali pa daleč od njih: duh slovenskih umorjenih, ubitih mater, ki so postale žrtev zverinskih komunističnih dejanj, živi v teh dneh še z večjo silo med nami in ob njem se mi boreči krepijo za vse boje, ki nas srečajo in ki nas bodo še srečavali.

Zemlja slovenska, po trpljenju naših mater in žena stokrat posvečena! In ker si blagoslovljena, bo ta blagoslov prikladal novo življenje, ki bo dalo vreden sad novim časom.

Še bolečina naredi človeka. In tako bo bolečina, ki jo je pretrpela slovenska mati, izklesala novčnega slovenskega človeka. Človeka, ki bo vračal materi ljubezen za ljubezen, trpljenje in njeno žrtve.

Kje so danes glasniki materinske ljubezni, kje oni, ki so v pisani in govorni besedi kričavo peli slavospeve našim materam, kje oni, ki so materinske proslave do neba povzdigovali? Danes, ko bi morali biti vsi naši dnevi ena sama materinska praznava v počastitvi žitih in mrtvih slovenskih mučenic — naših nepozabnih žena in mater, danes teh ljudi ne dobijo na tistem mestu, kamor bi jih morala poklicati prava materinska ljubezen.

Trajaj misel — bolj v tolažbo kot v opomin — vam, matere, ki so se vam sinovi izneverili, čeprav ste zanje toliko storile bodisi z besedo, bodisi z dejanjem.

In končno še misel vsem onim materam, ki niste v tih usodnih dneh našo zgodovino dale morda najmanjše žrtve; vam, matere, ki ste morda same ne le stale ob strani hladno, ko je šel kripav pot našega razbičnega naroda mimo, ampak ste se nemara celo uvrstile med one, ki so narod na smrt obsojale. Popričajo slovenskih vasi vpijejo po maščevanju. Deset tisoč požganih in porušenih slovenskih domov kriči: »Obnovite nas, uničevalce pobijte!« In koliko je objokanih mater, ki kličejo v slovenski svet: »Usmilito se nas!«

Ti, mati in žena, ki še nimate jasnih vzorov in se še dajete voditi temnim silam, vedi, da je kazen, ki jo izoveš od naroda, dvakrat kruta.

Gremo novi dobi nasproti. Dobi, ki jo bo izobiloval tudi naš slovenski materinstvo, tisto materinstvo, ki bo združilo žensko srce s možko srčnostjo in trdnostjo. To mora biti poslanstvo slovenske matere!

Iz krvave zgodovine Ambrusa v zadnjih dveh letih

16. marca 1943, dan groze in strahu za ambrusko občino. Tako sumljivo tiha je bila tieta noč 15. marca 1943. Gosta tema je ležala nad vasjo, zvezde so samotno sevale v gluho noč.

Od časa do časa se je začelo zateglo pasje lajanje od samotnih hiš: od Lazarja in Izaka, od Raven, Cestarja in Zajca. V gozdu je zaskokala sova. Ljudje so v strahu pričakovali, kaj se bo zgodilo, kajti pasje lajanje je oznanjalo nekaj sumljivega. Pridržavali so sapo ter napeto poslušali.

V zvoniku je odbila ura pet. Začelo se je duniti. Nenadoma so pretrgali nočno tišino poki min in ročnih granat, pokanje pušk in ropotanje mitraljezov, obenem pa se je začelo vpitje: »Napreje!«

Ljudje so preplašeni dvignili glave, skočili iz postelj, a takrat se je že začelo butanje na vrata. Na pol oblečeni so hiteli odpirati, toda na zaščenje je pred vrati stalo polno tolovajev. Kopinčkovega Jožeta so ubili vprito staršev in sester, ker ni zadosti hitro odprl vrata.

Ignali so vse ljudi v eno hišo ter jo zastražili. Medtem pa se je zaslinal glas tolovajke:

»Tovariši, ti boš tam operiral.«

Tedaj smo se zavedeli, da napadajo postojanko.

Okrog cerkvenega zidu se je gnetlo tolovajev s puškami v rokah. Pred pokopališčnimi vrati se je zgrudil ranjen tolovaj ter kričal. Lukmanovega Toneta in Mišmašovo Matildo so prisilili, da sta ga odnesla k Lukmanovim, pa so čez nekaj časa zažgali hišo in je v njej zgorel tudi tolovaj.

Tolovaška tolpa pa je medtem ropala in kradla po vasi. Preiskali so vse shrambe. Odnesli so vse, kar so dobili.

Na lepem se zasliši prasketanje ognja in plapolanje plamena. Takoj nam je bilo jasno: vas bodo zažgali, da bi tako uničili postojanko.

V hiši posestnika Sinkovca so zažgali postelje, ker niso mogli zažgati hiše, ki je bila krita z opeko. Ko je domača hčerka opazila ogenj v hiši, je kljub straži ušla ter se ji je posrečilo, da je ogenj ugasnila. Zažgali pa so poleg hiše stojišče hlev in steljo, krave v hlevu pa so ostale zdrave, čeprav je drugo zgorelo.

Ljudem je zgorelo vse, orodje in vozovi, tudi obleka in pohištvo, imeli so samo še to, v kar so bili oblečeni.

Medtem ko se je to zgodilo po vasi, so zunaj pokale puške vaške straže, ročne granate in mine ter padali oboki iz šole in hiš. Posadka je vztrajno odbijala napade. Štela je trideset fantov. Od teh pa jih je nekaj odšlo ponoči pred napadom na patrolo. Zaradi domnevane nevarnosti so zvečer poklicali v šolo še mlajše moše in fantje ter jim dali puške.

Kljub desetkratni premoči nasprotnika je posadka vztrajno kljubovala vsem napadom. V začetku napada je mina, ki je priletela ob šolski zid ter tam eksplodirala, ranila 14 fantov, ubita pa sta bila Sinkovc Ivan in Alojzij Muhič, ki sta prišla v šolo zvečer pred napadom. Pozneje ni bilo razen

Nadaljevanje s 3. strani.

V Stuhlfelssburgu je kraljev avtomobil zavil pred divizijsko poveljstvo. Polkovnik Jarmy je telefonično klical Steinmanger. Tam so že vedeli, kako se je končal razgovor med kraljem in Horthyjem. Klicala sta jih Horthyjeva vojaška pisarna in legitimistični poslanec Benitzky. Horthy je bil zapovednik, da se mora kralj takoj odpraviti, Benitzky pa je odločno odsvetoval, da bi pustili kralja potovati dalje; kralj naj bi po njegovem takoj izdal oklice na narod, zaprisegel vojaštvo in sam prevel oblast.

Potem so se odpravili naprej. Šele ko je sonce vzšlo, je kralj prišel pred škofijski dvorec v Steinmangeru, zakaj med potjo mu je bilo večkrat pošlo kolo pri avtomobilu. Kralja je v Steinmangeru sprejel polkovnik Lehar in mu na kratko poročal, kaj se je med tem zgodilo v mestu. O telefoničnem razgovoru, ki sta ga prejšnji dan imela med seboj poslanca Lingauer in Benitzky, je kralj že vedel. Lehar pa je prejšnji večer dobil naslednje poročilo iz Budimpešte: »Polkovnik baron Lehar, Steinmanger. Prosim te, da se za blagor domovine potrdiš in še nočel spraviš čez mejo kralja, ki se je danes ponoči pripeljal v Steinmanger. Horthy.«

»In kaj ste odgovorili?« je vprašal kralj. »Da bi pri sedanjem položaju Avstrijo pomenilo naravnost umor, če bi pustili Vaše Velikanstvo brez nadaljnjih varnostnih ukrepov potovati skozi Avstrijo.«

Lehar je bil s streljskega Hajmasker potem dobil telefonično obvestilo, da so poslanca Benitzkega, ki se je hotel z avtomobilom v Steinmanger, po Horthyjevem naročilu zaprli.

»To je mogel storiti samo Magashazy po naročilu stotnika Gömbösa,« je odvrnil kralj. »Takoj moramo pisati Horthyju. Narekoval bom, vi pa prevedite: »Dragi admiral Horthy! Spričo dejstva, da se razmere spreminjajo, zahtevam, da se brezpogojno pokoravate mojim ukazom.«

Ko je Lehar to še enkrat prebral, se je kralju zdelo preveč robato napisano. Zato je dejal: »Dostavite še: Ze v naprej vem, kako se boste vi, moj vrli, zvesti admiral odločili.«

Lehar mu je ta dostavek odsvetoval, a kralj je vztrajal pri njem, zakaj mislil si je: spričo takšnega pisanja Horthy ne bo mogel ničesar odkloniti, zakaj on je vendar prevelik kavalir in preveč častnik. Treba je poskusiti vsa sredstva, da se ohranijo prijateljski odnosi z njim.

Lehar ni več ugovarjal, marveč je brzojavko takoj odposlal Horthyju. Kralj pa je odšel v posteljo. Bil je bolan Trešnja ga je mrzlela. A v Budimpešti tega niso hoteli verjeti. Govorili ni hotel z nikomer več. Tu di zdravilca, ki mu ga je poslal Horthy, ni maral sprejeti. To vendar ne gre — je pomislil — nekje morajo takšne nesramnosti le imeti svoj konec.

Primarij steinmangerske bolnišnice, dr. Pétő, je sporočil, da je kralj res bolna, da so njegova pljuča že načeta in da se kaj lahko zgodi, da mu odpovedo.

nekaj ranjenecv v boju nobene žrtve več. Tolovaji so pozneje sami pripovedovali, da so bili v šoli »hudičev dobr strelci, če je le kdo prikazal glavo, je bil že zadet.«

Ljudje so se zatekali v obokane kleti in v šolo ter molili rožni venec; da bi jih Bog obvaroval še danes. Od kapi zadeta je umrla Ana Tekavčič. Po bombardiranju ni ostala niti ena hiša več cela. Z vseh je pometalo opeko, zračni pritisk pa je zdrobil vse šipe.

Na Kalu pa je ta čas bila rdeča komanda. Po hišah so jedli, pili in prepevali tolovajske pesmi.

Popoldne je nastala grobna tišina. Prenehalo je streljanje. Iz Zala proti Ambrusu je prikorakala skupnica deklet, ki so jih poslali tolovaji s pismom, naj se posadka vda.

Posebej so prinesle pismo posestniku, članu VS Perku Venclju. Naj pride domov, sicer mu bodo požgali dom in pobili družino. V odgovor je Perko vrnil pismo na tla, ga pohodil ter se zaklel, da se bo še bolj junaško boril. Družino je priporočil Bogu, naj jo on obvaruje nesreče.

To premirje so borci porabili, da so si popravili in spet uredili položaje. Komandant Miklič je velel, naj se fantje premaknejo iz Peregrinovih hiš in gasilskega doma v šolo. Med tem ni padel niti en strel. Dekleta so zopet odšli.

Na noč smo vsi pričakovali hujših napadov. V šoli je bilo vse urejeno, komandant je pregledal položaje, vse je bilo pripraveno za nov napad. Vsi moški so bili v šoli, otroci in žene v kletih, ranjenici pa so bili v šolskih sobah. Otroci in žene ter starši so molili rožni venec. Moške so stali pri strelskih linah ter opazovali premike tolovajev.

Ko se je naredila noč, se je spet slišala zategla melodija prejšnje pesmi.

Rdeči komandanti so se gostili. Ko jim je bilo zadosti, so si začeli še tudi drugih reči. Medtem so izropali hiši g. Mikliča ter g. Vidmarja, za »svobodo« pa so ju še zažgali. Dekleta so požar omejila, da ni zgorelo vse.

Med vsem tem pa so tolovaji erdno napadali. Znamenja o tem napadanju še danes kaže šolski zid. Posadka je obdržala položaje ter odbila vse napade. Iz lin so lajali mitraljezi ter frčale ročne granate.

Ko so tolovaji videli, da z napadom niso uspeli, so s težko naloženimi vozmi odšli preko Mlak in Izaka proti Primči vasi. Izaku so že podnevi 12. marca 1943 izropali vse in hišo zažgali. Ko so letala krožila okoli vasi, so bombardirala tudi Primčo vasi in Višnje, kjer so se zadrževali tolovaji. Višnje so vse zgorele. Ubit je bil Papež France ter njegova žena in otrok. Tolovaji so požgali in izropali Bakero in odpeljali moške na komando. Tudi Brezov dol in Kamen vrh sta odnesla svoje sledove: Požignji je bilo več poslopj in ranjenih nekaj oseb. Na Kalu so požgali poslopje Perka Venclja.

Proti podnevu 17. marca 1943 je prišla savajska vojska. Namesto da bi šla za tolovaji, je ropala po vasi še kure in borne

Po mnenju gospodov, ki so prišli iz Budimpešte, je kralj iz same zlobe legel v posteljo, da mu ne bi bilo treba odpotovati. Namigniljo so celo, da ga bodo, če ne odide prostovoljno, enostavno prišli in poslali čez mejo. Bolj razločno paž niso mogli povedati svojega mnenja.

Kralj se tudi ni oziral na to, kar mu je bil Bethlen po Horthyjevem naročilu moral sporočiti, namreč da ne sme v Steinmanger sprejemati nobenih politikov in tudi ne izdajati kakršnih novih oklicev. Predlagal je, naj ga raje kar zapro, če mu že tako omejuje svobodo, saj bi bilo to dokaj bolj odkrito in enostavno. A tega spet Horthy ni hotel. Je že vedel kajaj.

Nestrno pa je kralj čakal na sporočilo iz Budimpešte, kaj je s tistimi 700 častniki, na katere je upal in ki bi lahko kaj opravili zanj. Toda teh 700 častnikov se ni ganilo.

Zdaj so Leharju vzeli poveljstvo in zahtevali, da mora priti v Budimpešto, ker je bil govoril z nekim ameriškim častnikom in se nasproti njemu izrazil, da kraljevo bivanje na Ogrskem pomeni za to deželo blagoslov in rešitev. A Lehar tega povzela ni poslušal. Dejal je, da bo ostal v Steinmangeru toliko časa, dokler bo kralj tam. Generalu Hegedušu, ki so ga na njegovo mesto poslali iz Budimpešte, ni hotel izročiti poveljstva.

Z Dunaja se je pripeljal nek ameriški zdravnik. Kljub vsem svarilom Horthyjevih pristavov so ga le spustili h kralju. Predvsem je hotel priti k njemu zato, da mu izroči neko sporočilo, ki so ga bili 2. aprila ponoči napisali v Parizu in ki se je glasilo: »Nujno prostimo, da našemu bolniku takoj vlijete poguma. Naj še naprej ohran zaupanje in vzdrž. Od tu se ni ničesar bati. Sosedje bodo že pomirili.«

5. aprila ob desetih so se bili zbrali v veliki dvorani škofijskega dvorca plemiči, poslanei, duhovniki in častniki. Čakali so kralja. Vsi so bili pripravljeni na državne upravičitelja, naj bi držal kraljev odhod v strogi tajnosti in da bi kralja pospremila na kolodvor le majhna skupina ljudi. Toda kralj sam je dal nalogo, naj obveste vse mesto in skličejo čimveč ljudi, zakaj še vedno je upal, da bodo ljudske množice v zadnjem trenutku morda le preprečile njegov odhod ali pa vsaj za toliko časa zadržale, da bi prišlo iz Budimpešte o častnikih sporočilo, ki ga je tako željno pričakoval.

Potasi, a težkim korakom je kralj stopil v spremstvu grofa Hunyadyja in Szécséna ter škofa v veliko dvorano, kjer so mu zbrali odličniki glasno vzkliknili: »Živel kralje!« Grof Szécsén je jecljaje spregovoril nekaj besedi kralju v slovo. Dejal je, da je vsem zbranim v tem trenutku tako hudo, da ne more povedati; Velikanstvo da naj pozabi na vse tegobe teh usodnih tednov in naj se spominja vedno le one vroče ljubezni, ki so mu jo izkazali v tem mestu in povsod, kjer žive zavedni Madžari. Slednjim mu je želel, da bi kaj kmalu učakal lepše dni.

(Dalje.)

ostanke, ki so jih pustili tolovaji. Tolovaji pa so se svobodno gibali po Primči vasi in Brezovem dolu.

19. marca 1943 so napadi prenehali. Ljudje so se zbrali v cerkvi, molili in se Bogu zahvalili, da jim je obvaroval življenje. Ranjence so odpravili v bolnišnico. Ogledovali in žalostno so taval gospodari okoli požganih poslopj rekoč: »To naj bo torej svoboda!«

Danes je tudi tu drugače. Slovenski domobranci sedaj pogosto obiskujejo te kraje, tolovaji se ne čutijo več varne nikoder. Kmetje delajo in obnavljajo porušena in požgana poslopja. Po vinogradih se je začelo pomladansko delo, kmet obrezuje trto in jo okopava. Ozira se proti nebu in vzdihuje: »O Bog, ne daj, da bi tudi letos odnesla tolovajska drhal vse!«

Domobranci pa korakajo čez vasi Suhe Krajine ter podijo tolovaje iz kraja v kraj. Kmetje gledajo te mlade obraze, ki so en sam smehljaj, eno samo geslo: »Boj vsemu, kar ni za blagor naroda!« Vmes pa si prepevajo:

Mi legionarji, mi domobranci,
mi se borimo za svojo zemljo.
Je pila kri pradedov,
je pila znoj očetov,
škropijo jo še mi s svojo srčno krvjo.

NOVICE IZ DOMOVINE

VAS ŽVIRCE V SUHI KRAJINI

so požgali komunisti v noči od 14. do 15. t. m. To »osvobodilno« delo je opravila »Čankarjeva brigada«. Komunisti so segnali skupaj vso vas in prestrašenim vaščanom sporočili, da bodo vas požgali. Povabili so jih, naj gredo z njimi na »osvobodeno« ozemlje, česar pa ni razen treh hotela storiti niti ena rodbina. Zgorelo je 84 domačij. Čez 500 ljudi je moralo s praznimi rokami v svet, kamor je kdo vedel. Tolovaji so minirali tudi šolo in cerkev. Preden so vas zažgali, so jo izropali. Ko so ropali, so vaščane zaprli v cerkev, potem pa so jih odgnali do Strug, od koder so ljudje odšli pod domobranksko varstvo. Za »dobro« glas, ki ga rdeča svoboda uživa med ljudstvom, je značilno, da so šle s tolovaji samo tri družine, vse, kar je bilo v tej vasi komunističnega. Žvirce so sedaj že tretja vas, ki so jo komunisti do zadnje hiše in zadnjega poslopja požgali. Enaka usoda je doletela letos Hinje in Hrib. Nov komunistični zločin, ne najmanjši med ostalimi velikimi. To je »novi red«, nova »demokracija«, ki nam jo obljublja Titova pajdašija iz Beograda.

17. T. M. JE MINILO LETO DNI.

kar se je v Ribnici ustanovila domobrankska posadka. To leto je bilo leto trdega boja in hudih preizkušenj, kar vse so ribniški domobranci uspešno in junaško prestali. Komunisti so hoteli za vsako ceno postojanko likvidirati, pa so se morali vedno umakniti s krvavimi glavami in opustiti misel na podobne poskuse. Delo, ki ga je bilo treba opraviti, so domobranci radi storili, zavedajoč se, da pomagajo slovenskemu narodu. V nedeljo so poslali to obletnico z zborovanjem pred cerkvijo, nato pa s službo božjo. Popoldne je bila akademija. Na sporedu so bile pevске točke, deklaracije, recitacije in dva prizora iz življenja naroda pred ustanovitvijo Slovenskega domobranstva in po njej. Spomin padlih domobrancev in žrtve iz »Jelenloda ter Grčarice so počastili z žalostino »Zdravo, družo« in toplim nagovorom na pokopališču v Hrvači.

SLABA SE OBETA

komunističnim terencem. Od ene strani jih trebijo domobranci, sedaj so jih začeli pa preganjati tudi komunisti sami. Komunistično glasilo »Svoboda« je pod naslovom »Terenci, na bojišče!« med drugimi napisalo: »Upamo, da se bo a korupcija in za-hušanstvom temeljito pomedlo.« Če se mislijo komunisti reševati s terenci, se zelo motijo, ker večjega gnolja, kakor so terenci, ni. Se mislijo ni, da bi ti kaj tvegali. Kvečjemu da bi kje kaj pokradli. Posebno vzgledni glede korupcije in za-hušanstva so ljubljanski terenci, ki se samo z jezikom borijo za narod, sicer pa stenejo ob vsaki najmanjši nevarnosti rep med noge in so z vsakim ter jih nič ne moti, če jedo iz »okupatorjeve« sklade.

DOMOBRAHCI IZ MENICANOVE SKUPINE

so 3. marca napadli komunistične postojanke nad vasjo Lipje. Tolovaji so se na vrhu hriba utrdili in daleč na okrog položili mine. Niti njihovih utrdb niti min se fantje niso ustrašili. V naskoku so planili preko minkskih polj in na nož zavzeli vseh deset bunkerjev. Komunisti so se držali starega načela, da je samo beg rešitev zanje, zato so je uverili proti Hinjam, domobranci pa za njimi. Mnogo komunistov je obležalo na begu. Domobranci so uničili vse njihove utrdbe in zaplenili dosti orožja, zlasti avtomatičnega.

Domobranci iste bojne skupine so 5. marca naredili napad na utrjene komunistične postojanke v okolici Lašč. Poleg minkskih polj so komunisti posekali okrog Lašč vee drevje, da bi tako preprečili domobrancem dohod. Domobranci so se kljub hudemu ognju med hodi priplazili do utrd in v bunkerjih postrelili vse tolovaje. Tu je bil plen še mnogo večji. Dohili so zlasti mnogo streliva.

DOMOBRAANSKO POSTOJANKO V VEHAŠAH

večkrat običajo »tovariši«, ki se praznih želodcev potikajo okrog. Sedaj so domobranci prišli na to, kako jih najlaže odženeš. Poduhati jim dajo svinec, kar pomaga, da so »tovariši« za nekaj časa siti. To pomaga še bolj kakor zavezniško krom-pirjeve tablete.

Ali že imate

Črne bukve

Dokument o najstrašnejšem razdobju slovenske zgodovine

o delu komunistične Osvobodilne fronte proti slovenskemu narodu?

Dobi se v vseh knjigarnah in v uredništvu »Slovenskega doma«.

IDRIJA JE PO DOMOBRAANSKI POBUDI

po dolgih letih dočakala dan, ko je naš jezik spet dobil veljavo, ki mu gre. V nedeljo, 18. februarja, je bila v Idriji v okviru kulturno-prosvetnega oddelka Slov. narodnih straž prva prireditve. Prireditve pomeni vsajenje slovenske besede v Idriji. Uvod v slovenost je začel idrijski orkester »Liras«, nato je šel kulturno-prosvetnega oddelka nadporočnik Pušenjak Bogdan razložil pomen prireditve. Igrali so Vomergerjevo veselo igr »Voda«. To je bil v življenju Idrijčanov pomemben dogodek, zlasti za mlajši rod, ker se je prvič udeležil slovenske gledališke predstave. Zatem sta bili dve enodejanski z venčkom slovenskih narodnih pesmi, recitacijami ter šaljiv nastop. Za prireditve je v Idriji vladalo ogromno zanimanje. Ljudstvo je bilo nadvse zadovoljno. Sme-ha, ginjenosti, navdušenja, solz, ploskanja in odobravanja ni bilo konca. Tako slovenski stražarji našemu ljudstvu prinašajo tisto, po čemer je dolga leta hrepelo: našo besedo, čisto, nič pobarvano z miselnostjo, ki je vse prej kakor slovenska.

RUPNIKOVA BOJNA SKUPINA

je v Nadlesku ubila tolovajskega majorja, Rencza Ludvika z Dolnjega jezera. Tako je padel spet eden »strahovalcev notranj-skega prebivalstva. Na tem pohodu so domobranci odkrili tolovajsko skladišče in zaplenili tri vozove streliva in orožja.

V NOCI OD 7. NA 8. MAREC

so se komunisti skušali prebiti med posta-jankama Občine in Gaber. Domobranci so prestregli Dolenski odred, ki je štel okrog 180 tolovajev, od katerih je bilo pobitih in zajetih 68. Meničaninova bojna skupina je hitela za Gubčovo »brigado« in jo prestregla, še preden jo je popihala čez Krko. Domobranci so se z njo spoprijeli na Kremenjaku blizu Lučarjevega kala in naredili med »brigado« temeljito »čiščenje«. Po boju so našli 69 mrtvih tolovajev. Komunisti bodo svojo grbo lahko spet nekaj časa poravnali.

NEDALEČ OD PLESIVICE

je zadela 1. marca zaslužena kazen komunističnega zločince, terenca Ahlna Franca iz Malega Mlačevega in Zitnika Alojzija. Domobranci so ju presenčili daleč v gozdu, kjer sta kuhala krompir. Ker sta hotela bežati, so ju podrlje krogla. Ahlin Franc je bil član okrajnega odbora OF Grosuplje. Pri tolovajih je že od 1942. kot njegov brat Anton, ki je nekje v Beli Krajini. Bil je ves čas terence-odbornik, član Narodne zaščite Zitnik Alojzij, doma iz Gatine pri Grosupljem, je bil aktivist kr. odbora OF, aktivist Narodne zaščite za Zalnó — Račno. Tako sta padla dva glavna krivca zločinov. ropov in preganjanja grosupeljske okolice.

LOŠKA DOLINA IN BLOKE

bodo po zaslugi Rupnikove bojne skupine kmalu povsem očiščene tolovajske soddre. Rupnikovi fantje so bili v dneh od 26. februarja do 1. marca spet na Blokah in v Loški dolini in preganjali edini »sile« v tamkajšnjih krajih, »komando« vojnega področja za Notranjsko in komando mesta Stari trg, ki so ne čutita več varni niti v novi »prestonici« — Prezidu. Komunisti se združujejo sedaj le še v Prezidu, Babnem polju, Loškem potoku in na Vrhu. Pa še to delo neustavno. Z Ribniške strani jih obkrojujejo Ribničani, z notranjske Rupnikovi domobranci.

Tokrat domobranci vse do Prezida niso srečali niti enega tolovaja. V Prezidu jih je bilo okrog 80. Napad